

فاز سوم

تحلیلی بر کارآمدسازی نظام سیاسی در ایران

باتکیه بر مطالعات
و پژوهش‌های انجام‌شده

مرداد ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فاز سوم

تحلیلی بر کارآمدسازی نظام سیاسی در ایران

با تکیه بر مطالعات و پژوهش‌های انجام شده

مرداد ۱۳۹۷

◀ درباره‌ی این گزارش

گزارش جاری در پنج فصل تنظیم شده است. سه فصل حاوی ارائه چکیده مباحث از سه نشریه‌ی منتخب مهرنامه، اندیشه‌ی پویا و فرهنگ پویا است. برای این منظور حدود ۱۵۰ جلد از مجموعه نشریات منتشرشده‌ی مذکور مورد واکاوی و بررسی قرار گرفته و مطالب مرتبط‌گزینه‌ش و روح‌یابی و تلخیص شده‌اند.

فصل چهارم گزارش اختصاص به ارائه‌ی مقالات از دیگر منابع به ویژه روزنامه‌های کثیرالانتشار دارد که براساس جستجو در پایگاه داده نشریات کشور (مگ‌ایران)‌گزینه‌ش و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

فصل پنجم حاوی مجموعه مقالاتی که است که روح حاکم بر آن‌ها انکار هرگونه ناکارآمدی بنیادی در نظام سیاسی و تاکید بر مولفه‌های کارآمدی نظام است. از آنجا که این مطالب معرف یک رویکرد مجزا بوده‌اند، در قالب فصل جداگانه‌ای عرضه شده‌اند. این مقالات نیز مانند فصل چهارم با جستجوی موردی و از منابع مختلف‌گزینه‌ش شده‌اند.

فصل اول: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در مجله مهرنامه

- ۷..... مقدمه
- ۸..... دولت در مسیر لیبرالیسم اقتصادی است (جمشید پژویان)
- ۸..... توسعه یک راه ندارد (محمد ستاری فر)
- ۹..... جامعه مدنی، قدرت و توسعه؛ نگاهی جامعه‌شناختی به تدوین برنامه‌های توسعه در ایران (محمد رضا علیزاده)
- ۱۰..... باتلاق برنامه‌ریزی پهلوی؛ نهاد برنامه‌ریزی در ایران چگونه شکل گرفت؟ (جعفر خیرخواهان)
- ۱۰..... برنامه‌های پنج ساله را کنار بگذاریم (مسعود نیلی)
- ۱۱..... نفت عامل عقب ماندگی نیست (هادی صالحی اصفهانی)
- ۱۱..... حکمرانی نفتی؛ چگونه می‌توان با نفت، خوب حکمرانی کرد؟ (علی دینی ترکمانی)
- ۱۲..... جامعه علیه فساد (علیرضا علوی تبار)
- ۱۲..... خطای بزرگ سیاست‌گذار (اکامران مؤید دادخواه)
- ۱۳..... آسیب‌پذیر در برابر پوپولیسم (موسی غنی نژاد)
- ۱۴..... جنبش سرد، جامعه گرم (حمیدرضا جلالی پور)
- ۱۴..... مفسدان قربانی اند یا علت فساد (احمد توکلی و عباس عبدی)

فصل دوم: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در ماهنامه اندیشه پویا

- ۱۶..... مقدمه
- ۱۶..... پارادایم روشنفکری دینی و توسعه‌ی سیاسی (مراد ثقفی)
- ۱۷..... موانع ذهنی توسعه سیاسی (علیرضا علوی تبار)
- ۱۸..... خرد اعتدالی و احساس جمعی یک فاجعه (محمد جواد کاشی)
- ۱۸..... مردم و وفاداری (علی هنری)
- ۱۹..... از سیاست‌گریزی نیست (رضا خجسته رحیمی)
- ۲۰..... برون‌رفت از وضع موجود (محمد فاضلی)
- ۲۰..... دموکراسی علیه کلیتوکراسی (رضا خجسته رحیمی)
- ۲۱..... با یک اسب لنگان یا چهار اسب چابک (حمیدرضا جلالی پور)
- ۲۱..... دموکراسی علیه دموکراسی (رضا خجسته رحیمی)

فصل سوم: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در مجله فرهنگ پویا

- ۲۳..... مقدمه
- ۲۳..... نظام اسلامی یک نظام کارآمد است (فائزه فلاطونی)
- ۲۴..... مولفه‌های کارآمدی (عباس کعبی)

- از ادراک سازی ناکارآمدی تا کارآمدی وابسته (محمد محمدی نیا) ۲۵
- ناکارآمدی؛ عقب نشینی از قله ی ایدئولوژی به دامنه ی استراتژیک (حسن عباسی) ۲۵
- اصول کارآمدی نظام در مسلخ تکنوکرات های مرتجع (حسن ابراهیم زاده) ۲۷
- پرتگاه اقتصاد، از روی ریل رانت (محسن مومنی) ۲۸
- کارآمدی نظام اسلامی در دستیابی به عوامل قدرت ساز (روح الله صنعت کار) ۲۹

فصل چهارم: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در سایر مقالات و تحلیل ها ۳۰

- مقدمه ۳۰
- ناکارآمدی نظام و تهدیدات بر ضد جمهوری اسلامی ایران (محمد جواد لاریجانی) ۳۰
- دولت، ناکارآمدی و حذف تشکل های غیردولتی (علی دهقان) ۳۲
- مهمترین مشکل کشور چیست؟ (محمود سریع القلم) ۳۲
- دولت مقتدر و کارآمد شرط اصلی توسعه است (محمد تقی دلفروز) ۳۳
- ناکارآمدی ساختارهای موجود (در ابعاد راهبردی و عملیاتی) و لزوم عرضه یابی آن ها (سعید خاتمی) ۳۴
- مشکل اصلی امروز، ناکارآمدی است (احمد زیدآبادی) ۳۵
- ناکارآمدی دولت فربه (یونس نادمی) ۳۵
- رمز خروج از دام ناکارآمدی (علی فیضی) ۳۶

فصل پنجم: نظریه های موبد کارآمدی نظام سیاسی ۳۷

- مقدمه ۳۷
- کارآمدی حکومت ولایی، کارآمدی حکومت دینی، ناکارآمدی نظام (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها) ۳۷
- کارآمدی نظام اسلامی (محمود فتحعلی) ۳۸
- شاخص های ناکارآمدی ۳۸
- تلاش دشمنان و دوستان نادان برای القای ناکارآمدی نظام سیاسی (محمد تقی مصباح یزدی) ۳۹

فصل اول: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در مجله مهرنامه

مقدمه

ماهنامه «مهرنامه» نشریه‌ای در زمینه علوم انسانی و علوم اجتماعی با رویکردی نئولیبرال و خط سیاسی-اقتصادی حزب کارگزاران سازندگی بود که از اسفندماه سال ۱۳۸۸ تا تیرماه سال ۱۳۹۶ در ۵۲ شماره در تهران منتشر می‌شد. مدیر مسئول این نشریه فروزنده ادیبی، قائم مقام آن، مهدی شمشیریان و سردبیر آن، محمدقوچانی بود. همانگونه که از خط سیاسی مهرنامه هویدا است، این نشریه با الهام گرفتن از مواضع تئوریک مشاوران علمی خود (دکتر مسعود نیلی، دکتر محمود سریع القلم، دکتر موسی غنی نژاد و...) عللی پروبلماتیک ناکارآمدی را عمدتاً در انگاره‌های دولت حجیم، نظام اقتصادسیاسی مبتنی بر برنامه‌ریزی در قالب برنامه‌های پنج ساله، مداخله در سازوکارهای نظام بازار توسط نهادهای انتظام بخش و... که عمدتاً با محوریت مسئله «چرایی توسعه نیافتگی» صورتبندی می‌شد. جستجو می‌کرد. البته گاه در قالب میزگردها و گفتگوهای نظرات اقتصاددانان نهادگرا نیز انعکاس یافته با این حال، روح حاکم بر سوگیری نشریه، همان رویکرد همدلانه با نظام اقتصاد بازار است. در خلاصه‌ای که از یادداشت‌های نویسندگان این نشریه ارائه شده است، کمتر متن متقنی وجود داشت که بر مفهوم کارآمدی یا ناکارآمدی متمرکز باشد. با این حال، بخشی از طرح مسئله و راهکارهای آنان و همچنین توضیح و تشریح چرایی ناکارآمدی نظام اقتصادی-سیاسی، آورده شده است. از میان مطالبی که بدان‌ها اشاره شده، موارد زیر تا آنجا که ارتباط بیشتری با مسئله ناکارآمدی برقرار می‌سازد، انتخاب شده اند:

- دولت در مسیر لیبرالیسم اقتصادی است (جمشید پژویان)
 - توسعه یک راه ندارد (محمد ستاری فر)
 - جامعه مدنی، قدرت و توسعه؛ نگاهی جامعه‌شناختی به تدوین برنامه‌های توسعه در ایران (محمد رضا علیزاده)
 - باتلاق برنامه‌ریزی پهلوی (جعفر خیرخواهان)
 - برنامه‌های پنج ساله را کنار بگذاریم (مسعود نیلی)
 - نفت عامل عقب ماندگی نیست (هادی صالحی اصفهانی)
 - حکمرانی نفتی؛ چگونه می‌توان با نفت خو حکمرانی کرد؟ (علی دینی ترکمانی)
 - جامعه علیه فساد (علیرضا علوی تبار)
 - خطای بزرگ سیاست گذار (کامران مؤید دادخواه)
 - آسیب پذیر در برابر پوپولیسم (موسی غنی نژاد)
 - جنبش سرد، جامعه گرم (حمیدرضا جلایی پور)
 - مفسدان قربانی اند یا علت فساد (میزگردی با حضور احمد توکلی و عباس عبدی)
- لازم به ذکر است که ترتیب مقالات گردآوری شده به ترتیب تاریخ انتشار در ماهنامه مهرنامه است.

حسین موسوی

دولت در مسیر لیبرالیسم اقتصادی است (جمشید پژویان)

در این گفتگو پژویان بر این نظر است که سیاست‌هایی که تحت عنوان «طرح تحول اقتصادی» اجرا می‌شود، در مسیر نظام اقتصاد بازار است و اگر محورهای طرح تحول اجرا شود اقتصاد ایران در مسیری قرار می‌گیرد که روان‌تر و شفاف‌تر حرکت خواهد کرد و دولت به جایگاه اصلی خود باز می‌گردد و بخش خصوصی دست بالا را در اقتصاد پیدا می‌کند. مشکل اقتصاد ایران فقدان قیمت‌های نسبی است چرا که قیمت‌ها در ایران از طریق عوامل بیرونی تنظیم می‌شود نه عوامل درون‌زا، و نتیجه چنین وضعیتی، دادن علامت‌های غلط به بازار است. وقتی به بازار علامت غلط داده شود به سمت تولید بهینه نمی‌رود و تخصیص‌ها ناکارآمد است. چنین ساختاری پیش‌رونده نیست زیرا تولید در آن بر اساس مزیت‌ها شکل نمی‌گیرد بلکه بر اساس رانت‌های پیدا و پنهان صورت می‌گیرد. به نظرو، اصلاح ساختارها، تنها راه نجات اقتصاد ایران از بحران‌ها است. به نظرو، در شرایط فعلی ابزارهای سیاست کلان اقتصادی کوچک‌ترین فایده‌ای برای اقتصاد ایران ندارد چون این ابزارها برای عبور از شوک‌های اقتصادی طراحی شده است نه اصلاح ساختارهای اقتصادی. مشکل دیگری که به نظر وی گریبان‌گیر نظام تصمیم‌سازی کشور است، تشکیل گروه‌های طراح بدور از مسائل تخصصی است (پژویان، ۱۳۸۸: ۱۴۰ و ۱۴۱).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
جمشید پژویان	اصلاح ساختارها عدم دخالت در تنظیم قیمت‌ها	دولت‌سالاری تنظیم قیمت‌ها توسط عوامل بیرون از سازوکارهای درونی اقتصاد تصمیم‌سازی‌های غیر تخصصی

مشخصات منبع:

- پژویان، جمشید. ۱۳۸۸. «دولت در مسیر لیبرالیسم اقتصادی است». ماهنامه مهرنامه، سال اول، اسفند ۱۳۸۸. شماره ۱، صص ۱۴۰-۱۴۱.

توسعه یک راه ندارد (محمد ستاری فر)

به نظر ستاری فر، توسعه در هر کشوری تابع شرایط زمانی و مکانی است. البته ممکن است در یک برهه زمانی خاص در یک کشور، یک یا چندی از این عناصر مهم‌تر شمرده شود. وی، یکی از علل توسعه نیافتگی ایران را موانع ساختاری در سطوح اقتصادی، سیاسی و... می‌داند و در پاسخ به این پرسش که چرا ایران به توسعه نمی‌رسد، می‌گوید: «در ایران ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی محرکی برای توسعه نبود. دلیل آن هم بی‌سوادی و بی‌اعتقادی به تعاون و نیز هرج و مرج در کشور است. این وظیفه دولت است که در چنین مواقعی مردم غافل و خواب را بیدار و هشیار کند.» (ستاری فر، ۱۳۸۹: ۱۶۹). ستاری فر معتقد است که جوهره‌های ثابتی در الگوهای توسعه وجود دارد از جمله: نظم و انضباط، تفاهم ملی بین دولت و جامعه، دیوان‌سالاری نوین و کارآمد و نیز مالکیت و آزادی اقتصادی. اینها عناصر کلیدی برای توسعه به شمار می‌روند و در تمام الگوهای توسعه نیز ثابت هستند. از نظرو، ساختار قدرت در ایران نوین نشده است و تا مدت‌ها روح دیوان‌سالاری بر آن حاکم بوده است. ستاری فر معتقد است که برای فرآیند توسعه، حاکمیت باید چند ویژگی داشته باشد که عبارت‌اند از: (۱) به تأمین اجتماعی توجه نماید، (۲) سالم، مقتدر و منظم عمل کند، (۳) برنامه ریزان حکومتی و مردم استنباطی واحد از توسعه و مؤلفه‌های آن داشته باشند (همان، ۱۶۹).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمد ستاری فر	نظم و انضباط و تفاهم ملی بین دولت و جامعه استنباط واحد از برنامه‌ها و فرآیندهای توسعه دیوان سالاری نوین و کارآمد مالکیت و آزادی اقتصادی توجه به تامین اجتماعی	هرج و مرج در نظام تصمیم‌گیری بی‌اعتقادی به تعاون هژمونی طولانی مدت دیوان سالاری

مشخصات منبع:

- ستاری فر، محمد. ۱۳۸۹. «توسعه یک راه ندارد». ماهنامه مهرنامه، سال اول، اردیبهشت ۱۳۸۹. شماره ۲، صص. ۱۶۸-۱۶۹.

جامعه مدنی، قدرت و توسعه؛ نگاهی جامعه‌شناختی به تدوین برنامه‌های توسعه در ایران (محمد رضا علیزاده)

در این مقاله علیزاده برای این نظر است که بر اساس نوع رابطه دولت و جامعه مدنی در جهت توسعه، سه نوع دولت را می‌توان از هم تمییز داد: الف) دولت کارشکن، ب) دولت مردود و ج) دولت توسعه‌خواه. از این منظر و با نقبی به تاریخ، دولت قاجار در ایران نمونه‌ای از یک دولت کارشکن است، دولتی که فعالانه در راه توسعه اقتصادی مانع‌تراشی می‌کند. دولت مردود، دولتی نیرومند و مداخله‌جوست که بر جامعه مدنی استیلا دارد و همچنین سیاست‌هایی را به اجرا می‌گذارد که در جهت ترویج رشد صنعتی است و موجب تقویت بورژوازی می‌شود. علیزاده، دولت پهلوی دوم را مصداق دولت مردود می‌داند. سومین نوع دولت نیز که توسعه‌خواه است، بر فرآیند گسترش صنایع نظارت دارد و جامعه مدنی را منضبط می‌سازد. اهمیت اساسی این نوع دولت این است که در مرحله گذار به واگذاری تدریجی قدرت به بخش غیردولتی و قدرت بخشیدن به آن می‌پردازد. در مراحل اولیه توسعه موفقیت آمیز، شکاف قدرت چشمگیر است و دولت نیرومندتر از جامعه مدنی است. با حصول توسعه، قدرت جامعه مدنی نسبت به دولت افزایش یافته و شکاف قدرت کاهش می‌یابد و در نهایت با دستیابی به کمال توسعه، شکاف قدرت از میان می‌رود و دولت و جامعه مدنی در حالت کم و بیش متوازی قرار می‌گیرند (علیزاده، ۱۳۸۹: ۱۳۶۷). به نظر علیزاده، یکی از نتایج مهم استراتژی‌های توسعه‌ای به کار گرفته شده در ایران که دچار عدم توجه به مشارکت مردمی در فرآیند توسعه بوده‌اند، تشدید نابرابری و خدشه دار کردن آزادی‌های مدنی بوده است. به نظر وی، الگوهای مزبور از یک طرف مستلزم توزیع نامتعادل درآمد و ثروت بوده و از طرف دیگر، دولتی شدن اقتصاد را در پی داشته است (علیزاده، ۱۳۸۹: ۱۳۷).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمد رضا علیزاده	واگذاری تدریجی قدرت به بخش غیردولتی	عدم توجه به مشارکت مردمی تشدید نابرابری و خدشه دار کردن آزادی‌های مدنی استیلای دولت‌های کارشکن یا مردود بر اقتصاد

مشخصات منبع:

- علیزاده، محمد رضا. ۱۳۸۹. «جامعه مدنی، قدرت و توسعه». ماهنامه مهرنامه، سال اول، دی ماه ۱۳۸۹. شماره ۸، صص. ۱۳۵-۱۳۷.

باتلاق برنامه‌ریزی پهلوی؛ نهاد برنامه‌ریزی در ایران چگونه شکل گرفت؟ (جعفر خیرخواهان)

خیرخواهان در این مقاله با اتخاذ رویکردی تاریخی، در صدد است تا مروری بر روند شکل‌گیری سازمان برنامه و بودجه در پیش از انقلاب داشته باشد. در این راستا، وی بر این نظر است که در رأس هرم قدرت ایران همواره شاهان خودکامه‌ای قرار داشته‌اند که به قدرت‌های خارجی از جمله انگلیس یا آمریکا وابسته بوده‌اند و این موجب می‌شده تا ایران در سیکل معیوبی از فساد جریان‌داری نفوذ دربار گرفتار آید و موجب ایجاد باتلاقی شود که نظام برنامه‌ریزی اقتصاد ایران در غیاب نهادهای قانونی مقتدر، توسط گروه‌های رانت‌جو محاصره شود. نتیجه آن بوده که همین ضعف نهادی، مانعی برای برنامه‌ریزی بلندمدت در ایران بوده است. وی با نقل قولی از ابوالحسن ابتهاج (از رؤسای سازمان برنامه و بودجه پیش از انقلاب) بر این نظر است که نظام دیوان‌سالاری سنتی ایران ناکارآمد و فاسد است و وظیفه توسعه را نمی‌توان به آن‌ها واگذار کرد. خیرخواهان همچنین با تحلیلی روانشناختی، از دیگر مصائب برنامه‌ریزی در ایران را به روحیات شخص حاکم پیوند می‌زند و معتقد است شاه در سال‌های پیش از انقلاب یک تاز میدان سیاست و اقتصاد کشور شده و با دخالت مستقیم در امور، زمینه را برای سرنگونی حکومت خود فراهم ساخت (خیرخواهان، ۱۳۸۹: ۱۳۸-۱۴۱).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
جعفر خیرخواهان	نهادینه شدن برنامه‌های توسعه	استبداد و خودکامگی شخص حاکم نظام دیوان‌سالاری سنتی (ناکارآمد و فاسد)

مشخصات منبع:

خیرخواهان، جعفر. ۱۳۸۹. «باتلاق برنامه‌ریزی پهلوی». ماهنامه مهرنامه، سال اول، دی ماه ۱۳۸۹. شماره ۸، صص. ۱۳۸-۱۴۱.

برنامه‌های پنج‌ساله را کنار بگذاریم (مسعود نیلی)

در این مقاله، مسعود نیلی از ضرورت بازنگری در نظام برنامه‌ریزی سخن می‌گوید. وی برای نظام برنامه‌ریزی سه اشکال عمده را بر می‌شمارد: اول اینکه به نظری، تدوین برنامه زمان‌بندی می‌برد و بر حسب اینکه برنامه تا چه حد تفصیلی و بسیط باشد، تدوین آن بین ۱۰ تا ۱۵ ماه به طول می‌انجامد. دوم اینکه برنامه صلبیت خاصی ایجاد می‌کند که همه انتظار اجرای بی‌چون و چرای آن را دارند. سومین نکته منفی نیز که در کشور ما نمود بارزتری دارد این است که هیچ ارتباطی بین تقویم سیاسی کشور و تقویم برنامه‌ها وجود ندارد و هر کدام مسیر خود را طی می‌کند. بدین معنی که اجرای برنامه‌ها گاه با انتخابات مجلس و دولت به تداخل می‌خورد و رویکرد مجلس یا دولت جدید با جریان سابق متفاوت است و در نتیجه برنامه مصوب شده پیش نمی‌رود. همچنین نقصان دیگری که وجود دارد، به تعارض میان کارکرد تکنوکراتیک سازمان برنامه و فضای سیاست‌ورزی مربوط می‌شود (نیلی، ۱۳۸۹: ۱۴۴). یعنی برای مثال در قبل از انقلاب، شاه به عنوان رأس نظام سیاسی، اولویت‌هایی داشته که سازمان برنامه نمی‌توانسته با منطق کارشناسی خود آن را بپذیرد. در سال‌های پس از انقلاب نیز و تا برنامه چهارم توسعه، شاهد آنیم که تهیه‌کنندگان برنامه بدون استثناء بعد از تدوین و تصویب از سازمان خارج شده‌اند. در تحلیل نهایی، نیلی معتقد است که در یک فضای باثبات اقتصاد کلان و رقابتی در اقتصاد خرد، هر کسی خودش تصمیم می‌گیرد چه کالایی تولید کند یا نکند، چه بنگاهی متولد شود یا چه بنگاهی از بین برود. این فضایی نیست که نیاز باشد برایش برنامه تدوین کرد (همان، ۱۴۳).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
مسعود نیلی	تغییر رویکرد برنامه نویسی اصلاح ساختار اقتصادی	اقتصاد مبتنی بر برنامه های توسعه تداخل کارکرد تکنوکراتیک سازمان برنامه با فضای سیاست ورزی بی ثباتی اقتصاد کلان و رفت و آمد مکرر مدیران

مشخصات منبع:

- نیلی، مسعود. ۱۳۸۹. «برنامه های پنج ساله را کنار بگذاریم». ماهنامه مهرنامه، سال اول، دی ماه ۱۳۸۹. شماره ۸، صص ۱۴۲-۱۴۵.

نفت عامل عقب ماندگی نیست (هادی صالحی اصفهانی)

در این یادداشت، صالحی بر این عقیده است که نفت به خودی خود نمی تواند عامل عقب ماندگی باشد. به نظری، مدل مطلوب هزینه کردن درآمدهای نفتی در ایران سرمایه گذاری بیشتر در توسعه زیربنایها و بهبود نهادهای اساسی کشور مثل نظام اداری، قوه قضاییه و قوه مقننه است. صالحی اذعان می دارد که ساختار سیاسی و دیدگاه های رهبران سیاسی درباره اینکه کدام نوع هزینه برای جامعه یا برای بخش هایی از آن یا برای نظام بهتر است، تعیین کننده نحوه استفاده از درآمدهای نفتی است. به نظر صالحی باید کادر اداری مؤثری ایجاد کرد که بتواند به طور مداوم شرایط را بررسی کند و راه حل های کارآتری را پیشنهاد دهد (صالحی، ۱۳۹۰: ۱۴۲).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
هادی صالحی اصفهانی	بهبود نهادهای اساسی ترمیم نظام اداری	کژکارکردی نهادها و ساختارها

مشخصات منبع:

- صالحی اصفهانی، هادی. ۱۳۹۰. «نفت عامل عقب ماندگی نیست». ماهنامه مهرنامه، سال دوم، فروردین ماه ۱۳۹۰. شماره ۱۰، صص ۱۴۱-۱۴۳.

حکمرانی نفتی؛ چگونه می توان با نفت، خوب حکمرانی کرد؟ (علی دینی ترکمانی)

ترکمانی در این یادداشت با برشمردن آسیب های وابستگی اقتصاد ایران به نفت، راهکارهایی را برای کنترل این وضعیت و بهبود نظام حکمرانی مطرح می کند که به قرار زیر است: (۱) اقتصاد ایران ناچار از افزایش ظرفیت های تولیدی در زمینه نفت است؛ اما نه به معنای استخراج و صدور هرچه بیشتر بلکه به این معنا که فناوری تولید در حوزه استخراج نفت ارتقا یابد؛ (۲) نهادینه کردن دانش علمی-فنی؛ (۳) افزایش بهره وری سرمایه که ضرورتی اجتناب ناپذیر است؛ (۴) توجه به مناطق اجتماعی محروم چه از بُعد بازدهی اجتماعی بالاتر و چه از بُعد رفاهی و کاهش ناتوانی های منطقه ای و (۵) لازمه دسترسی به همه موارد پیشین، تقویت سازمان درونی دولت و تصحیح رابطه دولت با نیروهای اجتماعی پیشروی جامعه (ترکمانی، ۱۳۹۰: ۱۵۷).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
علی دینی ترکمانی	کارآمدسازی فناوری تولید تقویت سازمان درونی دولت و تصحیح رابطه دولت با نیروهای اجتماعی توجه به مناطق محروم	ناکارآیی عوامل تولید وابستگی اقتصاد به نفت

مشخصات منبع:

● دینی ترکمانی، علی. ۱۳۹۰. «حکمرانی نفتی؛ چگونه می‌توان با نفت، خوب حکمرانی کرد؟». ماهنامه مهرنامه، سال دوم، فروردین ماه ۱۳۹۰. شماره ۱۰، صص. ۱۵۶-۱۵۷.

جامعه علیه فساد (علیرضا علوی تبار)

در این مقاله، علوی تبار با تحلیل اقتصاد سیاسی بر این نظر است که ویژگی‌هایی در ساختار اقتصادی و سیاسی ایران وجود دارد که زمینه را برای اشکال مختلف فساد در ایران فراهم می‌کند. یکی از ویژگی‌ها حکومتی با ساختار چندوجهی، کارکرد ناسازگار و موقعیت خودمختار است. به نظر علوی تبار، ساختار حقوقی حکومت در ایران ساختاری چندوجهی است و به طور همزمان، ویژگی‌های ناشی از حکومت فرهمند و گروه سالار در آن دیده می‌شود. کارکرد حکومت نیز ناسازگار است، یعنی حکومت پیش از انجام و تحقق سطوح مطلوبی از وظایف سنتی و بنیادین خود (مانند حفاظت از مالکیت و تضمین حقوق ناشی از آن) به سوی انجام و تحقق وظایف جدید (مانند بازتوزیع یا تثبیت) روی می‌آورد. از منظر علوی تبار، موقعیت این حکومت نیز خودمختار است، به این معنا که حکومت در ایران می‌تواند بدون توجه به تقاضاها، خواسته‌ها و گرایش‌های نیروهای اجتماعی به صورتی مستقل تصمیم گرفته و عمل کند. از ویژگی‌های دیگری نیز که وجود دارد، محوریت گروه‌های منزلتی و جریان‌های سیاسی و همچنین، گرایش‌های ایدئولوژیک متعارض در خط‌مشی‌گذاری عمومی است. علوی تبار معتقد است که دیوان‌سالاری ایران در سال‌های اخیر در میان دو دیوان‌سالاری محافظ و تحت‌الحمایه در نوسان بوده است و تنها در مقاطع کوتاهی به سوی دیوان‌سالاری شایستگی حرکت کرده است (علوی تبار، ۱۳۹۰: ۵۲).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
علیرضا علوی تبار	دیوان‌سالاری شایستگی	دیوان‌سالاری تحت‌الحمایه حکومت چندوجهی (فرهمند، گروه سالار) حکومت خودمختار (استقلال از خواست نیروهای اجتماعی) عدم انجام وظایف سنتی و بنیادین حکومت (حفاظت از مالکیت و تضمین حقوق آن) محوریت گروه‌های منزلتی در خط‌مشی‌گذاری عمومی گرایش‌های ایدئولوژیک متعارض در خط‌مشی‌گذاری عمومی

مشخصات منبع:

● علوی تبار، علیرضا. ۱۳۹۰. «جامعه علیه فساد». ماهنامه مهرنامه، سال دوم، آذرماه ۱۳۹۰. شماره ۱۷، صص. ۵۲-۵۳.

خطای بزرگ سیاست‌گذار (کامران مؤید دادخواه)

به نظر دادخواه، برنامه‌ریزی و اجرای آن برای اقتصاد ایران الزام‌آور است و تاریخ نشان می‌دهد که در برهه‌های گوناگون در پیشرفت اقتصادی ایران نقشی سترگ داشته است. برای لزوم برنامه‌ریزی در اقتصاد ایران دو دلیل عمده وجود داشته

است. نخست آنکه اقتصاد ایران در سده نوزدهم و آغاز سده بیستم، بسیار عقب مانده بود. اگر ایران می‌خواست به دنیا برسد باید بسیار با شتاب حرکت می‌کرد. و این شتاب همراه با شرایط ناامنی که وجود داشته همواره ضرورت برنامه‌ریزی کلان را ایجاب می‌کرده است. دلیل دوم درآمد نفت است. درآمد عظیم نفت که در برخی سال‌ها بیش از یکصد میلیارد دلار بوده است، می‌باید روی حساب و کتاب دقیق هزینه شود. بنابراین برنامه‌ای جامع و بلندمدت برای سرمایه‌گذاری درآمد نفت لازم است. البته داخواه معتقد است که برنامه‌ریزی ارشادی به صورتی که پس از جنگ جهانی دوم در اروپا و ایران مطرح شد قابل طرح و اجرا نیست. دلیل این امر جهانی شدن اقتصاد و پیوستگی کشورها با یکدیگر است. اما در حال ضروری است تا تصمیم‌های اقتصادی بر پایه‌ی خردگرایی و دانش باشد (مؤید دادخواه، ۱۳۹۳: ۱۲۹ و ۱۳۰).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
کامران مؤید دادخواه	برنامه‌ریزی در اقتصاد ایران (از طریق سازمان برنامه)	فقدان برنامه‌ای جامع و بلندمدت برای سرمایه‌گذاری درآمد نفت

مشخصات منبع:

- مؤید دادخواه، کامران. ۱۳۹۳. «خطای بزرگ سیاست‌گذار». ماهنامه مهرنامه. شماره ۳۷. شهریور ۹۳. صص. ۱۲۹-۱۳۰.

آسیب‌پذیر در برابر پوپولیسم (موسی غنی نژاد)

غنی نژاد معتقد است دوره برنامه‌ریزی در ایران مدت‌هاست به خط پایان رسیده است. او برای اثبات ناکارآمدی برنامه‌های دوره‌ای روی دو برنامه پنج ساله اخیر دست می‌گذارد و می‌گوید: «تجربه دو برنامه پنج ساله اخیر نشان داده برنامه‌ریزی به شیوه فعلی موضوعیت خود را از دست داده و باید در آن تجدید نظر اساسی صورت گیرد.» غنی نژاد البته موافق احیای سازمان برنامه به شکل سابق نیست و احیای چنین سازمانی را نامطلوب و غیرممکن می‌داند. او توصیه می‌کند که تا زمان دستیابی به یک نظر منطقی درباره سازمان برنامه، تدوین برنامه ششم توسعه اقتصادی نیز متوقف شود. وی پیشنهاد می‌دهد تا یک نهاد کوچک و چابک مدرن جایگزین مدلی همچون سازمان برنامه شود. غنی نژاد معتقد است که نظام تصمیم‌گیری در ایران به جای آنکه تحت مدیریت کارشناسان باشد در خدمت کسب محبوبیت مردم است. این در حالی است که یک نظام کارشناسی کارآمد و معتبر باید بتواند این استقلال را داشته باشد که وعده‌های غیر کارشناسانه را به نقد بکشد و اصولاً، سیستم تصمیم‌گیری مناسب سیاسی باید مهر تأیید دستگاه کارشناسی را بر خود داشته باشد (غنی نژاد، ۱۳۹۳: ۱۳۸ و ۱۳۹).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
موسی غنی نژاد	ایجاد یک نهاد چابک و کوچک مدرن به جای سازمان برنامه فعلی نظام تصمیم‌گیری مستقل و تحت مدیریت کارشناسان	اقتصاد مبتنی بر برنامه‌های توسعه سنتی و لخت بودن سازمان برنامه نظام تصمیم‌گیری مبتنی بر پوپولیسم

مشخصات منبع:

- غنی نژاد، موسی. ۱۳۹۳. «آسیب‌پذیر در برابر پوپولیسم». ماهنامه مهرنامه. شماره ۳۷. شهریور ۹۳. صص. ۱۳۸-۱۳۹.

جنبش سرد، جامعه گرم (حمیدرضا جلائی پور)

جلائی پور معتقد است که بسیاری از پدیده‌های اجتماعی را می‌توان در سه سطح خرد، میانه و کلان بررسی کرد. تحلیل وی در سطح کلان ناظر به این موضوع است که حرکت جامعه ایران به سوی توسعه همه‌جانبه، پایدار، درون‌زا و جهان‌نگر یک عامل بنیادی برای مهار رشد فزاینده آسیب‌های اجتماعی است. به نظر جلائی پور گرچه دولت آقای روحانی یک دولت توسعه‌گراست اما بخش‌های دیگری از حکومت، تعامل سازنده اقتصاد و سیاست ایران را با مابقی کشورهای جهان بر نمی‌تابد. به طور کلی، ایجاد سازماندهی بهینه، چالاک و پاسخگو در حکومت ایران یک خواسته جدی از سوی همه ارکان حکومت نیست. در این میان، تنها دولت است که در مقام حرف از اهمیت آن سخن می‌گوید و در مقام عمل هم گام‌های مؤثر (و نه کافی) برمی‌دارد. جلائی پور معتقد است که می‌توانیم از یک چشم‌انداز و جامعه‌آرمانی دست یافتنی دفاع کنیم. یکی از عناصر این چشم‌انداز می‌تواند حکمرانی خوب باشد. حکمرانی خوب فقط به معنی حکومت خوب نیست بلکه سه بخش مهم جامعه، یعنی حکومت و بخش جامعه اقتصادی (یا بازار) و بخش جامعه مدنی باید به طور همزمان ویژگی‌های حکمرانی خوب را در خود تقویت کند. برای مثال اینکه: هر بخش باید چشم‌انداز بلندمدت داشته باشد، به حاکمیت قانون التزام داشته باشد، عملکرد شفاف داشته باشد، به کارایی و اثربخشی توجه شود، پاسخگو باشد و... در تحلیل نهایی، ارزیابی جلائی پور بر این نکته متمرکز است که عزت و توانمندی جامعه ایران و مهار آسیب‌های اجتماعی متراکم آن به درمان حکومت حجیم وابسته است (جلائی پور، ۱۳۹۵: ۲۹).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
حمیدرضا جلائی پور	سازماندهی بهینه، چالاک و پاسخگو در حکومت بر اساس وفاق تمام ارکان حکومت حکمرانی خوب (التزام به قانون، شفافیت، توجه به کارایی و اثربخشی)	عدم وفاق برای بهینه‌سازی سازمان اداری حکومت عدم وفاق بر سر پذیرش تعامل سازنده اقتصاد و سیاست ایران با جهان حکومت حجیم و غیرپاسخگو

مشخصات منبع:

- جلائی پور، حمیدرضا. ۱۳۹۵. «جنبش سرد، جامعه گرم». ماهنامه مهرنامه. شماره ۴۸. مرداد ۹۵. صص. ۲۷-۲۹.

مفسدان قربانی اند یا علت فساد (احمد توکلی و عباس عبدی)

در این میزگرد، توکلی معتقد است که ایران در مرحله فساد سیستماتیک به سر می‌برد. طبق این تعریف، دستگاه‌هایی تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر آلوده می‌شوند که می‌توانند به نفع جریان فساد قانون وضع کنند. مثلاً مقررات صادرات و واردات را تعیین کنند. فساد در این مرحله تبدیل به فساد قانونی می‌شود و سیستم توزیع درآمد فاسد را تثبیت می‌کند. در نتیجه، مبارزه با اینگونه فساد بسیار دشوار می‌شود. توکلی یکی از دلایل پیدایش و گسترش این نوع فساد در ایران را ساختار دولتی اقتصاد می‌داند. به نظر وی این دولتی شدن بیشتر به مذاق عده‌ای خوش آمد و بدین ترتیب در این روند، دولت سهم بیشتری طلب کرد. نتیجه آن می‌شود که وقتی به مرحله فساد سیستمی می‌رسد آن‌ها جلوی اصلاح سیستم را می‌گیرند و تبدیل به بخشی از علت می‌شوند و از ساختار موجود فاسد دفاع می‌کنند. در حاکم شدن فساد، البته ساختارها تأثیر دارند ولی حرف آخر اراده افراد می‌زند (توکلی و عبدی، ۱۳۹۵: ۱۲۵). به نظر عبدی نیز، در ایران، ریشه اساسی فساد وجود رانت، فقدان نظارت غیررسمی و عدم شفافیت اطلاعات و فقدان پاسخگویی است. کسانی نیز که در این سیستم فاسد می‌شوند، در عمل خودشان به عنوان

یک مانع برای اصلاح سیستم عمل کرده و فساد را تشدید می‌کنند. اما نکته مهم این است که مبارزه با فساد را نباید به مبارزه با افراد تقلیل داد. همچنین به نظر عبدی فساد سیاسی و اقتصادی به شکلی به هم تبدیل می‌شوند. بدین معنا که فساد سیاسی به پول تبدیل می‌شود و در یک چرخه، پول نیز به فساد سیاسی تبدیل می‌شود و این دور همچنان یکدیگر را تقویت می‌کنند (همان، ۱۲۸).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
احمد توکلی	تقویت شفافیت	دولتی شدن اقتصاد و فساد سیستماتیک
عباس عبدی	تجمیع نیروهای فراجناحی برای مبارزه با فساد	فقدان نظارت غیررسمی عدم شفافیت و فقدان پاسخگویی

مشخصات منبع:

- توکلی، احمد؛ و عبدی، عباس. ۱۳۹۵. «مفسدان قربانی اند یا علت فساد». ماهنامه مهرنامه. شماره ۵۰. دی ۹۵. صص ۱۲۲-۱۲۸.

فصل دوم: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در ماهنامه اندیشه پویا

مقدمه

ماهنامه‌ی «اندیشه‌ی پویا» نشریه‌ای مستقل با رویکردی تحلیلی در زمینه‌ی علوم انسانی است که از اردیبهشت ۱۳۹۱ کار خود را به صورت دوماهنامه آغاز کرد و در ادامه ترتیب انتشار آن به ماهنامه تغییر پیدا کرد. این نشریه به سردبیری رضا خجسته‌رحیمی از اردیبهشت ۱۳۹۱ تا به امروز در ۵۸ شماره منتشر شده است. این نشریه در شش بخش کلی دیدبان (تحلیل‌های از ایران امروز)، یک فنجان اسپرسو (گفت‌وگو و مصاحبه)، مجله‌گردی (مطالب و مقالات ترجمه شده از مجلات خارجی)، جدلیات (میزگرد)، رودررو (گفت‌گو) و کتاب کوچه (معرفی کتاب) است. در این نشریه مجموعه مطالبی در قالب مقاله، مصاحبه، میزگرد و ترجمه، به طور مستقیم و یا به طریق آسیب‌شناسی‌ها در موارد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و حکمرانی غیر مستقیم به بیان علل ناکارآمدی در ایران و راه‌های برون رفت آن پرداخته شده است. از بین مجموعه مطالب این نشریه موارد زیر به عنوان مطالب مرتبط تر گزینش شده‌اند:

- پارادایم روشنفکری دینی و توسعه‌ی سیاسی (مراد ثقفی)
- موانع ذهنی توسعه سیاسی (علیرضا علوی تبار)
- خرد اعتدالی و احساس جمعی یک فاجعه (محمدجواد کاشی)
- مردم و وفاداری (علی هنری)
- از سیاست‌گریزی نیست (رضا خجسته رحیمی)
- برون رفت از وضع موجود (محمد فاضلی)
- دموکراسی علیه کیلیتوکراسی (رضا خجسته رحیمی)
- با یک اسب لنگان یا چهار اسب چابک (حمیدرضا جلائی پور)
- دموکراسی علیه دموکراسی (رضا خجسته رحیمی)

در ادامه چکیده مباحث مرتبط این مقالات در قالب ادبیات ناکارآمدی صورت‌بندی و به تفکیک مقالات آمده است. لازم به ذکر است که ترتیب مقالات این فصل به ترتیب تاریخ انتشار در ماهنامه‌ی اندیشه پویا است.

سمانه سهرابی

پارادایم روشنفکری دینی و توسعه‌ی سیاسی (مراد ثقفی)

از نظر نگارنده دو پروژه‌ی توسعه‌ی اقتصادی و روشنفکری دینی ذیل بحث توسعه‌ی سیاسی قابل بحث است. مجزادر نظر گرفتن این سه پروژه برای کارآمدسازی نظام گمراه‌کننده است و در نهایت محکوم به شکست خواهد بود. «دو پروژه‌ی سیاسی شروع شده بودند که نتیجه‌بخش نبودند، یکی روشنفکری دینی و دیگری هم توسعه‌ی اقتصادی. من پیش‌بینی می‌کردم که

بدون توجه به یک رفرم سیاسی هر دو این پروژه‌ها به لحاظ اجتماعی به بن بست می‌رسند (ثقفی، ۱۳۹۱)». مشی غالب مسئولان در ارتباط با توسعه‌ی سیاسی، دخیل کردن نیروهای انقلابی با حوزه‌ی اقتصادی است تا از طریق ایجاد منافع اقتصادی برای این نیروها آن‌ها را به پذیرش مشی اعتدالی و کنار گذاشتن گفتار و عمل انقلابی مجاب کنند. این نگرش در ارتباط با صحنه‌ی بین‌الملل و در جلب سرمایه‌گذاری خارجی به ویژه در حوزه نفت و گاز نیز وجود داشت تا از طریق ایجاد منافع‌های اقتصادی برای برخی از کشورها، ضریب اطمینان نظام را افزایش دهند، اما نکته‌ی قابل توجه آن است که هر کجا که تناقض و تنافری میان هدف (توسعه‌ی سیاسی) و وسیله (حفظ نظام) پیش آمد، وسیله نقش تعیین‌کننده را ایفا کرد (ثقفی، ۱۳۹۱: ۲۲). بنابراین آنچه توسعه‌ی سیاسی نامیده می‌شود، تحزب و تشکل یافتگی سیاسی و صنفی، جایگاه و اهمیت صندوق رای، درک و فهم آنچه پرهیز از خشونت نامیده می‌شود، بی‌طرفی دولت، جایگاه رویه‌های قضایی، تقسیم اختیارات و مسئولیت‌های منطقه‌ای و محلی است.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
مراد ثقفی	پرهیز از خشونت، تحزب و تشکل یافتگی سیاسی و صنفی، بی‌طرفی دولت، جایگاه رویه‌های قضایی.	فقدان تحزب و تشکل یافتگی سیاسی و صنفی، عدم اهمیت دادن به جایگاه صندوق رای، عدم بی‌طرفی دولت، دولت تمامیت‌خواه و رانتی
	عدم دخالت نیروها غیر متخصص در ساختار دولت به طور عام و حوزه‌ی اقتصادی به طور خاص	دخیل کردن نیروهای انقلابی در حوزه‌ی اقتصادی

مشخصات منبع:

- ثقفی، مراد. ۱۳۹۱. «پارادایم روشنفکری دینی و توسعه‌ی سیاسی». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۳. شهریور و مهر ۹۱. صص ۲۲-۲۳.

موانع ذهنی توسعه سیاسی (علیرضا علوی تبار)

توسعه سیاسی به معنای گسترش مشارکت و رقابت گروه‌های اجتماعی در زندگی سیاسی در نظر گرفته می‌شود. بر روی سه عامل به عنوان موانع اصلی توسعه سیاسی توافق شده است. نخست کنترل متمرکز بر منابع قدرت (اعم از منابع اجبار آمیز و غیر آن)، دوم چند پارگی‌های اجتماعی که مانع وصول به اجماع کلی درباره‌ی اهداف زندگی سیاسی و تفاهم و هم‌پذیری می‌شد، و سوم ایدئولوژی و فرهنگ سیاسی گروه مسلط که کم و بیش رقابت ستیز بود (علوی تبار، ۱۳۹۱: ۱۲). نگارنده بخشی از موارد گذرای ایران به مردم‌سالاری را ذهنی خوانده و این تلاش ذهنی را پیوند خورده به نواندیشی دینی می‌داند. قرائت نواندیشانه از اسلام از یکسو می‌کوشید دینداری را با میهن دوستی آشتی دهد و از سوی دیگر سازگاری آموزه‌های دینی با عقلانیت مدرن را ترویج می‌کرد (علوی تبار، ۱۳۹۱: ۱۱).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
علیرضا علوی تبار	رفع تمرکز از منابع قدرت اجماع و تفاهم درباره‌ی اهداف زندگی سیاسی توسعه‌ی مبنای نواندیشی دینی به عنوان فرهنگ توسعه‌ی سیاسی	کنترل متمرکز بر منابع قدرت چند پارگی اجتماعی رقابت‌انگیز بودن ایدئولوژی و فرهنگ سیاسی گروه مسلط

مشخصات منبع:

- علوی تبار، علیرضا. ۱۳۹۱. «موانع ذهنی توسعه سیاسی». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۴. آبان و آذر ۹۱. صص ۱۱-۱۲.

خرد اعتدالی و احساس جمعی یک فاجعه (محمد جواد کاشی)

حاملان اجتماعی خرد اصلاحات دانشجویان و طبقات متوسط شهری بوده‌اند، اما حاملان اجتماعی خرد اعتدالی، در وهله‌ی نخست روستاییان و حاشیه‌نشینان شهری‌اند. خرد اعتدالی مشروعیت خود را به رفع نیازهای فوری طبقات گرفتار شده در پیچ زندگی بسته است.

در فرایند تدریجی مدرن شدن در جامعه‌ی ایرانی، هر چه بیشتر به سمت یک جامعه‌ی متکثر و مدرن پیش می‌رود، بیشتر و بیشتر از نخبه‌گرایی فاصله می‌گیرد. فاصله گرفتن از یک الگوی نخبه‌گرایانه اگرچه مخاطره‌ی فاشیسم را در دامن دارد، اما می‌تواند بشارت‌دهنده‌ی یک جامعه‌ی فاقد کانون، گسترده، متکثر و پرنشاط باشد. در چنین جامعه‌ای نقش کلام و مفاهیم پرطمطراق کاهش پیدا می‌کند و در عوض ابتکار و خلاقیت و چندگانگی آفرینشگر ظهور خواهد کرد. چنین جامعه‌ای به جای جست‌وجوی مرجعیت‌های سیاسی و فکری، خود به سرچشمه‌ی تولید تبدیل می‌شود. استقبال از خرد اعتدالی می‌تواند بیانگر عقلانیت درون جوش و از پایین باشد. زمینه‌ی اجتماعی و فرهنگی ما، با توجه به افزایش تحصیلات و شهرنشینی و ظهور الگوهای تازه‌ی ارتباطی و شبکه‌های مجازی، می‌تواند حامل مولفه‌ی مذکور باشد (کاشی، ۱۳۹۲: ۹۳).

علل ناکارآمدی	راهکار	نویسنده
نخبه‌گرایی محض و عدم وجود تکثر و گستردگی در جامعه	ایجاد یک جامعه‌ی فاقد کانون، گسترده و متکثر	محمد جواد غلامرضا کاشی

مشخصات منبع:

● کاشی، محمد جواد. ۱۳۹۲. «خرد اعتدالی و احساس جمعی یک فاجعه». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۱۱. مهر و آبان ۹۲. صص ۹۱-۹۴.

مردم و وفاداری (علی هنری)

دولت روحانی وارث اقتصادی شکننده، روابط بین‌المللی پرتنش و وضعیت اجتماعی نابه‌سامان است، برای به دست آوردن رضایت عمومی جامعه باید برنامه‌ای عاجل به اجرا درآورد. از طرفی هم باید به مطالبات سیاسی انباشته شده پشتیبانان خود و منتقدان دگراندیش نیز توجهی داشته باشد. برای حل مسائل و مشکلات اقتصادی، بین‌المللی و اجتماعی و تغییر فضای سیاسی ایران به مشارکت سیاسی. اجتماعی شهروندان نیاز است که در سه بخش (۱) وفاداری حامیان (۲) منبع تغییر (۳) شادابی سیاسی؛ تفکیک می‌شود که در جدول زیر آورده شده است.

علل ناکارآمدی	راهکار	نویسنده
خروج پشتیبانان و حامیان دولت به سبب بسته بودن دریچه‌ی اعتراض و مداخله‌های سیاسی	مشارکت سیاسی. اجتماعی شهروندان در قالب اعتراض‌های سیاسی	علی هنری
مهندسی هنجارهای اجتماعی، اصرار بر ایجاد تغییر در همه حوزه‌ها و نهادها توسط خود دولت	استفاده از منابع گسترده‌ی انسانی و سپردن مقداری از بار تغییر بردوش خود شهروندان (منبع تغییر).	
فقدان شادابی سیاسی و فضای نقد سازنده	جایگزین کردن راه حل عملی و ممکن توسط کنشگران و نخبگان به جای بیان صرف معضلات و تجویزهای ناشدنی (شادابی سیاسی).	
عدم ایجاد سازمان‌های اجتماعی و سیاسی برای مشارکت گسترده و مستمر مردمی	سازمان اجتماعی به جای جنبش‌های اجتماعی	

۱- پژوهشگر جنبش‌های اجتماعی در دانشگاه آمستردام هلند

مشخصات منبع:

● هنری، علی، ۱۳۹۲. «مردم و وفاداری». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۱۲. آذر و دی ۹۲. صص ۲۸-۲۹.

از سیاست گریزی نیست (رضا خجسته رحیمی)

با شروع به کار دولت روحانی، بحران کارآمدی، بحران همبستگی نخبگان، بحران وحدت ایدئولوژیک، بحران بین‌المللی و بحران اجتماعی ضرورت گذار به وضعیت متفاوت را ایجاد می‌کرد. در چنین شرایطی اگرچه ادامه مسیر به روال سابق و تداوم دولتی از جنس احمدی نژاد ممکن نبود (امکان اول: تداوم). اما رد صلاحیت اکبر هاشمی رفسنجانی نشان از عدم وزن‌کشی برابر مدافعان اصلاح در برابر مخالفانشان داشت و اینکه طرف مقابل حاضر به واگذاری سهمی از قدرت به آن‌ها نیست (امکان دوم: واگذاری). در همین حال به نظر نمی‌رسید که زمینه‌ای و توازنی برای «توافق» میان مدافعان اصلاح وضع موجود و مخالفان شان نیز موجود باشد (امکان سوم: توافق). تنها امکان قابل قبولی که خود را در ریاست جمهوری حسن روحانی و اقبال و اعتماد جنبش اجتماعی به او نشان داد، قبول حد مشخصی از تغییر برای عبور از بحران‌های پنج‌گانه‌ی پیش گفته بود (امکان چهارم: ابتکار از درون). زمینه‌ی اصلی این ابتکار از درون (ابتکار از بالا و اعتماد از پایین) چنانکه گفته شد بحران‌های مختلف نهاد دولت در ایران بود (خجسته رحیمی، ۱۳۹۳: ۸).

بی‌شک در شرایط فعلی روحانی محتاج ائتلافی در بالا برای گشایش در بحران‌های متعددی است که دامن‌گیر نهاد دولت در ایران شده است. لذا او اولویت اول خود را بر انتخاب‌هایی متمرکز کرده است که پیشبردشان با بیش‌ترین حد از حمایت و کمترین میزان مقاومت و مخالفت در ساختارهای قدرت همراه باشد.

به منظور «تحکیم» در دولت: (۱) ضروری ست تصویری آینده‌گرا از نیروهای موتلف دولت داشت. یعنی اینکه (اول) چه کسانی را به ائتلاف خود وارد کند و (دوم) چه کسانی را مجبور کند که هزینه‌های اصلاحات را بپذیرند. (۲) فهم آنکه گذار به دموکراسی تنها از مسیر تبدیل مطالبات دموکراتیک به قانون انجام پذیراست و تلاش در جهت اجرای آن. (۳) بار سنگین بروکراسی متورم اما ناکارآمد از دوش دولت برداشته شود. (۴) ضروری ست دولت از سیاست‌های پوپولیستی فاصله بگیرد زیرا تجربه نشان داده است که این سیاست‌ها به انباشت محبوبیتی در بلندمدت نمی‌انجامد. (۵) توجه به مطالبات انباشته شده‌ی اجتماعی و مدنی به منظور جلوگیری از شکاف بیشتر میان ملت و دولت (خجسته رحیمی، ۱۳۹۳: ۹).

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
رضا خجسته رحیمی	بازگرداندن دانش به عرصه‌ی اقتصاد و خارج کردن اقتصاد ایران از شرایط رکود تورمی	جدایی دانش و قدرت
	توجه به مطالبات انباشته شده‌ی اجتماعی و مدنی	نوسازی اقتصادی بدون نوسازی سیاسی و رادیکالیزه شدن رفتارهای سیاسی و تفوق اقتدارگرایی
	ایجاد ائتلاف در بالا، تبدیل مطالبات به قانون.	تضعیف روز افزون نهاد دولت در ایران به وسیله‌ی تورم در بروکراسی

مشخصات منبع:

● خجسته رحیمی، رضا، ۱۳۹۳. «از سیاست گریزی نیست». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۱۶. خرداد ۹۳.

صص ۸-۹.

برون‌رفت از وضع موجود (محمد فاضلی)

اصلاحات اداری و تقویت ماشین دولت، می‌تواند اولین اولویت ساختاری دولت یازدهم و دولت‌های بعدی باشد. خواست دموکراتیک داشتن خوب است، اما بدون تلاش سازمان‌یافته برای سازمان‌دهی دولت، هیچ دموکراسی‌ایی آنقدر کارآمد نخواهد بود که مشروعیتی پایدار فراهم آورد و آن قدر دوام یابد که نهادهای دموکراتیک را نهادینه سازد. در کنار اصلاحات مستقیم در نظام اداری، تقویت کیفیت در نظام آکادمیک ضروری است. بحران کیفیت در نظام آکادمیک تاثیری قاطع بر وارد شدن بروکراسی به چرخه‌های ناکارآمدی دارد.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمد فاضلی	افزایش آگاهی نسبت به نظام اداری و یافتن راهی برای پیوند دادن پژوهش و سیاست‌گذاری برای اصلاحات نظام اداری	انداک بودن سطح دانش موجود درباره‌ی ابعاد مختلف اصلاحات بروکراتیک
	شکل دادن به اجماع سیاسی برای اصلاحات اداری	عدم شکل‌گیری اجماعی فراگیر بالاخص در سطح دولت در نتیجه‌ی از هم‌گسبختگی‌ها

مشخصات منبع:

- فاضلی، محمد. ۱۳۹۳. «برون‌رفت از وضع موجود». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۱۸. مرداد ۹۳. صص. ۳۸-۳۷.

دموکراسی علیه کلیتوکراسی (رضا خجسته‌رحیمی)

در سال‌هایی که گستردگی و میزان نمایندگی نهاد دولت در ایران حداقلی‌تر از هر زمان دیگری بوده (سال‌های ۸۹-۹۱) و سیاست‌گذاری‌های حاکم در دولت، دورنمای دموکراسی و چرخش نخبگان در کشور را در موقعیتی ناامیدکننده، و البته امیدوارکننده برای عده‌ای محدود، قرار داده بود؛ می‌توان به وضوح دریافت که کلیتوکراتیک شدن دولت در ایران و رسوخ فساد در سیستم اجرایی کشور محصول چه موقعیتی به لحاظ سیاسی بوده است. در غیاب شفافیت، اطلاع‌رسانی آزاد و کم‌رمق شدن احتمال چرخش نخبگان در کشور، فساد در شرایط تک‌صدایی، خود را با یک صدا همراه کرده و پیش رفته است. شرایط تحریم از جمله فرصت‌ها برای تبدیل سرمایه‌داری دولتی به سرمایه‌داری شبه‌حزبی و تامین منافع برای دارو دسته‌ی خاص است. اما کلیتوکراتیک شدن دولت در ایران فقط وابسته به تحریم‌های خارجی نبوده و مبارزه با این پدیده نیازمند راهکارهایی ریشه‌ای‌تر از کاهش تحریم‌هاست. در چنین شرایطی می‌توان از الکترونیک کردن دولت برای کاستن از مراجعات مردمی به ادارات و در نتیجه کاهش رشوه‌گیری سخن گفت. اما مبارزه با فساد، بیش از معرفی مفسدان، بیش از دفاع از ضرورت انضباط داری و جلوگیری از رشوه‌خواری خرد در سطح ادارات، بیش از سخن‌های آندروپوف‌وار در لزوم انضباط داری، احتیاج به اصلاحاتی گورباچف‌وار و شفافیت و گشایشی از بالا برای گذار و خروج از شبه‌انحصار تک‌حزبی دارد. همچنین دموکراسی یکی از زمینه‌های فساد را که همانا تمرکز در قدرت است را از بین می‌برد، اما در شرایط فعلی، دموکراسی می‌تواند به مثابه ابزاری برای مبارزه با فساد و دیوان‌سالاری متورم شده باشد (دموکراسی به مثابه یک ابزار نه لزوماً یک حق). ممکن از دموکراسی و توسعه سیاسی هدف دولت نباشد و دولت به فشار از پایین بی‌اعتماد باشد، اما بدون آزادسازی سیاسی و تدریجی از بالا محال است در جنگ با کلیتوکراسی توفیق یابد.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
رضا خجسته رحیمی	ایجاد دیپلماسی برای کاستن از تحریم‌ها	تامین منافع دار و دست‌های خاص موسوم به کاسبان تحریم به دلیل وجود تحریم‌ها
	الکترونیک کردن دولت، دموکراسی به مثابه ابزار مبارزه با فساد، شفافیت و گشایش از بالا، انضباط‌داری در سطح ادارات	وجود تمرکز در قدرت، وجود فساد و دیوان‌سالاری متورم و کلیتوکراسی

مشخصات منبع:

- خجسته رحیمی، رضا. ۱۳۹۳. «دموکراسی علیه کلیتوکراسی». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۲۱. آذر ۹۳. ص ۷.

با یک اسب لنگان یا چهار اسب چابک (حمیدرضا جلائی‌پور)

نیروی محرکه‌ی «توسعه‌ی متوازن» نه یک اسبه که چهار اسبه است. این چهار اسب نسبت به هم تقدم زمانی ندارند؛ حتی دوش به دوش هم نیز حرکت نمی‌کنند، بلکه باید به دنبال هم و همزمان هم حرکت کنند تا به یک جامعه و زندگی اجتماعی که برای اکثریت شهروندان آن قابل تحمل و همراه با رفاه، امنیت و عدالت باشد، نزدیک شویم. امروز اقتصاد ایران دولتی، رانتی، گریزان از مالیات و عجین به فساد ساختاری است. این اقتصاد پیش‌برنده توسعه متوازن جامعه نیست، بلکه درج‌زنده است. زیرا تولید ثروت نمی‌کنند، ظرفیت شهروندان را برای تامین شرافتمندانه‌ی نیازهای زندگی‌شان بالا نمی‌برد و شکاف طبقاتی را کم نمی‌کند.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
	ایجاد «اقتصاد پیش‌برنده و مولد» از طریق تکیه بر افزایش تولید و خدمات، رشد تجارت با محوریت صادرات صنعتی، رشد گردشگری، سرمایه‌گذاری خارجی با محوریت بخش خصوصی	اقتصاد دولتی، رانتی، عجین با فساد و «درج‌زنده» متکی به صادرات نفت و واردات، سرمایه‌گذاری خارجی با محوریت سازمان‌های دولتی
حمیدرضا جلائی‌پور	گشایش یا توسعه‌ی سیاسی از طریق حاکمیت برابر قانون برای همه، ارزش‌های بنیادی برابر، کارکرد خوب نهادهای انتخاباتی و پارلمانی و احزاب، به رسمیت شناختن حقوق اقلیت‌ها	کنترل سیاسی بر اقتصاد رانتی
	توسعه‌ی فرهنگی در برابر مهندسی فرهنگی از طریق عدم دستوری کردن رشد علوم، عدم کاهش پویایی علمی دانشگاه‌ها در برابر قدرت سیاسی، برخورداری نشریات از آزادی	کنترل آمرانه‌ی فرهنگی
	توسعه‌ی اجتماعی در برابر آشفته‌گی اجتماعی	آشفته‌گی و عدم تعادل جامعه

مشخصات منبع:

- جلائی‌پور، حمیدرضا. ۱۳۹۴. «دموکراسی علیه کلیتوکراسی». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۲۸. شهریور ۹۴. صص ۴۶-۴۷.

دموکراسی علیه دموکراسی (رضا خجسته رحیمی)

هر کشوری که متکی بر منابع طبیعی بوده است، دیرتر و بی‌انگیزه‌تر به لیبرالیزه کردن و قوی کردن اقتصاد خود اهتمام ورزیده است. درآمد نفتی کشور را از کارآفرین و تسهیل قوانین برای رشد کارآفرینی بی‌نیاز می‌کند. مردمان و حاکمان کشورهای نفت خیز به قول فرید زکریا به جای اینکه مدرنیته را بسازند راحت‌ترند که مدرنیته را بخرند و البته منابع طبیعی سرشار همان

چیزی است که دموکراسی‌ها را بی‌نیاز از دموکراتیک شدن می‌کند و راه را برای ظهور اقتدارگرایان پوپولیست با وعده‌های متکی بر درآمدهای نفتی هموار می‌کند. مهم‌تر و ممکن‌تر از اصلاحات سیاسی، اصلاحات اساسی اقتصادی و قرار دادن کشور بر ریل یک توسعه‌ی اقتصادی اصیل با نهادهای سیاسی و اقتصادی کارآمد باشد. در کشور ما که مسیر اصلاحات سیاسی هموار نیست، تنها توسعه‌ی اقتصادی است که می‌تواند کشور را در تراز مناسبی قرار دهد و پذیرش شرایط دموکراتیک را ناگزیر سازد.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
رضا خجسته رحیمی	کاستن از حجم منازعات سیاسی و تسهیل اجماع در اصلاح سیاست‌گذاری‌های عمومی توسط دولت مستقر	ضعف حکمرانی و پلاسکوویی شدن بحران‌های داخلی
	اولویت اصلاحات اساسی اقتصادی بر اصلاحات سیاسی	اقتصاد متکی بر درآمد نفتی

مشخصات منبع:

- خجسته رحیمی، رضا. ۱۳۹۶. «دموکراسی علیه دموکراسی». دوماهنامه اندیشه پویا. شماره ۴۱. ویژه نوروژ ۹۶. صص. ۲۴-۲۵.

فصل سوم: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در مجله فرهنگ پویا

مقدمه

فصلنامه «فرهنگ پویا» نشریه‌ای فرهنگی، اجتماعی-سیاسی با رویکردی اصولگرا است که فعالیت خود را از شهریور ۱۳۸۵ با مدیرمسئولی حجت الاسلام دکتر سیداحمد رهنمایی آغاز کرده است و تا به امروز در ۳۷ شماره به چاپ رسیده است. در این نشریه بیشتر به چرایی کارآمدی نظام از نظر برخی نویسندگان و همکاران نشریه پرداخته شده است؛ مسئله‌ی ناکارآمدی نظام بیشتر معطوف به دولت در نظر گرفته شده و یا به عوامل خارجی و نفوذ فرهنگ غربی نسبت داده شده است. در چکیده‌ای که از مباحث این گردآورندگان و نویسندگان ارائه شده است بخشی از طرح مسئله و راه حل آنان و همچنین برخی از دلایل چرایی کارآمدی نظام از نظر آنان آورده شده است. از بین مجموعه مطالب این نشریه موارد زیر به عنوان مطالب مرتبط تر گزینش شده‌اند:

- نظام اسلامی یک نظام کارآمد است (فائزه فلاطونی)
- مولفه‌های کارآمدی (آیت‌الله کعبی)
- ناکارآمدی؛ عقب نشینی از قله‌ی ایدئولوژی به دامنه‌ی استراتژیک (حسن عباسی)
- اصول کارآمدی نظام در مسلخ تکنوکرات‌های مرتجع (حسن ابراهیم‌زاده)
- پرتگاه اقتصاد، از روی ریل رانت (محسن مومنی)
- کارآمدی نظام اسلامی در دستیابی به عوامل قدرت ساز (روح‌الله صنعت‌کار)
- از ادراک سازی ناکارآمدی تا کارآمدی وابسته (محمد محمدی نیا)

لازم به ذکر است که مقالات این فصل از شماره ۳۷ فصلنامه فرهنگ پویا (ویژه‌نامه) گردآوری شده است؛ هرچند سایر شماره‌های این نشریه نیز مورد بررسی قرار گرفته است و مقالاتی که مستقیماً به این بحث پردازد در بین آن‌ها دیده نشده است.

سمانه سهرابی

نظام اسلامی یک نظام کارآمد است (فائزه فلاطونی)

باید بدانید نظام شما، یک نظام کارآمد و برجسته است. دشمنان شما سعی‌شان این است که به زور به شما بفهمانند، بقبولانند، بباورانند که این نظام شما، نظام ناکارآمدی است. نه، اتفاقاً «این نظام خیلی کارآمد است. این نظام در عرصه‌های مختلف، کارآمدی خودش را نشان داده. در مورد خدمات و گسترش خدمات عمومی به مردم، ایران امروز را شما مقایسه کنید با ایران دوران طاغوت؛ اصلاً قابل مقایسه نیست. این، یک عرصه‌ی کارآمدی است که مثال‌ها و نمونه‌های فراوان و آمارهایش را شما خوب می‌دانید. البته خیلی خوب است که برای مردم این‌ها گفته بشود و شماها بازگو کنید (بیانات رهبری در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۶/۶/۳۱).

نگارنده نظام جمهوری اسلامی را در کل نظامی کارآمد دانسته و و برخی از ناکارآمدی‌های ممکن و یا راهکارهایی برای

کارآمدی بهتر را عنوان کرده است.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
فائزه فلاطونی	حرکت مسئولان به سمت تقوا و پارسایی	اجرای نادرست عدالت اجتماعی و ارزش های اسلامی
	تلاش جهت تحقق عینی ارزش های اسلامی	عدم پاسخگویی دولتمردان در برابر عملکرد خود
	تعهد و تخصص مدیران	گره هایی ناشی از عدم تعهد و تخصص مدیران
	ترجیح مدیریت جهادی بر دیوان سالاری های فرسوده	انگیزه ی شخصی در مسئولیت ها و عدم توجه به مصلحت کشور
	زیر نظر داشتن دائمی مدیران	کارتابل دادن و گزارش دادن صرف و عدم مسئولیت پذیری
	کار عالمانه، عاقلانه، عازمانه	جمود، تحجر، کهنگی، عدم پیشرفت و نوآوری بر اساس ارزش های انقلاب
	اصلاحات انقلابی بر اساس ارزش های انقلاب	سست عنصری و سست عهدی و عدم به کارگیری علم و عقل و عزم ملی

مشخصات منبع:

- فلاطونی، فائزه. ۱۳۹۷. «نظام اسلامی یک نظام کارآمد است». فصلنامه فرهنگ پویا. شماره ۳۷. بهار ۹۷. صص. ۲۶-۳۳.
- بر اساس بیانات رهبری در دیدارهای مجلس خبرگان ۱۳۸۱/۱۲/۳، کارگزاران نظام ۱۳۸۶/۶/۳۱، دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۲/۲/۲۲، مراسم ششمین سالگرد رحلت امام خمینی ۱۳۷۴/۳/۱۴، دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۳/۳/۴.

مؤلفه های کارآمدی (عباس کعبی)

برخی افراد هنگام بحث در کارآمدی، آرمان گرای محض می شوند تا آنجا که ذهن گرامی شوند و فکر می کنند وقتی آنچه که آن ها از نظام در نظر دارند اجرا نمی شود، دیگر نظام کارآمد نیست و اگر آن اجرا و با اقبال اجتماعی روبرو شد، این نظام کارآمد است. در این مطلب مغالطات زیادی نهفته شده و باید بگوییم که هر چه که اجرایی شد و با اقبال اجتماعی روبرو شد و مردم اجرا کردند این نشانه کارآمدی نیست، همچنین تئوریهایی که زمینه و بستر اجرا برای آن ها در سطح جامعه فراهم نیست و اجرا نمی شود، این نشانه ی ناکارآمدی نظام نیست. بلکه اجرا و عدم اجرا بستگی به اراده ی انسان ها و اقبال اجتماعی دارد. اقبال و اراده اجتماعی ممکن است برخلاف آرمان های نظام منحرف شده باشد بنابراین اجرایی شدن یا نشدن تئوری های یک نظام به معنای کارآمد بودن یا ناکارآمد بودن آن نیست.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
عباس کعبی	قانونی کردن تصلها و خارج کردن آن ها از حالت رویه ای و عرفی	روزمرگی و چالش های بزرگ اجرایی و مدیریتی با رویکرد متفاوت از مکتب و در کنار تفاوت رویکردها نسبت به مسئله توسعه و پیشرفت.
		تصلب در رویه ها و نقش های حکومتی و سازمان های اداری
		رخنه خط نفوذ و انحراف در مدیریت عالی کشور در کنار رخنه های بزرگ فرهنگی، فکری، سازمانی و فساد در سطوح مدیریت میانی و عالی.
	تلفیق ماهرانه بین نظام و حوزه توسط روحانیت و نظریه پردازی به اندازه ی نیاز نظام	عدم تحول کلان در حوزه ها و روحانیت متناسب با اهداف، وظایف، سیاست ها و مأموریت های انقلاب اسلامی و ضعف روحانیت در نظریه پردازی دینی
		توسعه ی کمی و انبوه رشته های دانشگاهی به شکل بی رویه و فارغ التحصیلان بی شمار علوم ذنسانی رایج

مشخصات منبع:

● کعبی، عباس. ۱۳۹۷. «مولفه‌های کارآمدی». فصلنامه فرهنگ پویا. شماره ۳۷. بهار ۹۷. صص ۶۲-۶۷.

از ادراک‌سازی ناکارآمدی تا کارآمدی وابسته (محمد محمدی نیا)

در این نوشته نگارنده می‌کوشد توضیح دهد که چرا در سطوحی از نظام جمهوری اسلامی ایران ناکارآمدی بروز کرد. مزاحمت‌ها، دشمنی‌ها و موانع باعث شد تلاش برای استقرار و تثبیت نظام اسلامی، «جهاد» خوانده شود. وگرنه اگر مانع نبود، جهاد معنا نداشت. موانع نیز یا درونی یا بیرونی هستند. موانع درونی ضعف‌های درون ماست، ضعف‌های فکری و عقلانی، راحت‌طلبی و آسان‌پنداری، گریز از چالش و مشکلات و تربیت‌های نادرست اخلاقی و اجتماعی. جمهوری اسلامی از ابتدا تا امروز، با یک جبهه‌ی عظیم سیاسی، مالی، اقتصادی، نظامی، امنیتی، فرهنگی و رسانه‌ای مواجه بوده است؛ یعنی استکبار جهانی، شبکه زرسالاری جهانی، صهیونیسم بین‌الملل و ارتجاع، به جلوداری رژیم ایالات متحده، اصلی‌ترین مانع بیرونی برای کارآمدی و موفقیت نظام اسلامی است (محمدی نیا، ۱۳۹۷: ۷۱).

نگارنده ناکارآمدی در جمهوری اسلامی ایران را ناشی از بروز چند علل می‌داند که به برخی از آن‌ها می‌پردازیم.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمد محمدی نیا	فصل الخطاب قرار دادن قانون	فساد، رانت و ویژه‌خواری در نتیجه بی‌قانونی
	مکمل‌های رسانه‌ای و روانی در کنار اجرای قانون	نبود مبارزه‌ی جدی و پیگیر و شفاف با فساد و در نتیجه سست شدن پایه‌های عدالت اجتماعی
	مقاوم‌سازی و مردمی کردن اقتصاد و به حداقل رساندن نقش دولت برای افزایش چابکی در سیستم آن و افزایش مشارکت مردمی	قرار داشتن و توزیع امکانات و فرصت‌های ناب جامعه در انحصار اقلیت سرمایه‌دار
	تبیین و توضیح برای روشن کردن افکار عمومی	تسامح و اغماض در برخورد با مسئولان خاطی فاصله گرفتن زندگی شخصی مسئولان با سطح کم‌درآمد موانع موجود در «فرهنگ اقتصاد» نظیر مصرف‌گرایی، اسراف و اشرافی‌گری کم‌توجهی به جوان‌گرایی و شایسته‌سالاری نارسایی در نظام آموزشی گروه‌گرایی، دسته‌بندی‌های قبیله‌ای، سیاسی بازی‌های جناحی

مشخصات منبع:

● محمدی نیا، محمد. ۱۳۹۷. «از ادراک‌سازی ناکارآمدی تا کارآمدی وابسته». فصلنامه فرهنگ پویا، شماره ۳۷، بهار ۱۳۹۷ ص ۷۰.

ناکارآمدی؛ عقب‌نشینی از قله‌ی ایدئولوژی به دامنه‌ی استراتژیک (حسن عباسی)

برای دهه پنجم انقلاب اسلامی و بحث چهل سالگی از دو مسئله اصلی در کارآمدی نظام باید پرده برداریم و با جدیت به سمت آن برویم:

اینکه مسئله‌ی کارآمدی را در مباحث استراتژیک تحت عنوان اثربخشی اقدامات و فعالیت‌ها دنبال کنیم. تبلیغ گسترده‌ای

که روی ناکارآمدی نظام می‌شود موجب شده کار خود ما هم به انفعال بکشاند چون یک مقداری حجم عملیات روانی دشمن زیاد است خود این عاملی شده که ما هم باور کنیم نظام، ناکارآمد است. خیلی روی ناکارآمدی‌ها زوم نکنیم که به خصوص ناکارآمدی‌هایی که در جامعه مطرح می‌شود، ناکارآمدی تاکتیکی است یعنی بنیادی و اساسی نیست.

آن‌ها در طرح ریزی استراتژیک به چهار سطح استراتژیکی، عملیاتی، تاکتیکی و تکنیکی ساختار را طبقه‌بندی می‌کنند. یک سطح فوقانی می‌بینند که آن سطح ایدئولوژیک هست. مسئله‌ی ما این است که آیا نظام جمهوری اسلامی ناکارآمدی ایدئولوژیک دارد یا نه؟ بعد می‌آییم یک سطح پایین‌تر مسائل استراتژیک را بررسی می‌کنیم.

دعوی ما با غرب دعوی ایدئولوژیک است. دعوی ما بر سر بنیان‌هایی است که در مبانی وحیانی ما و نگاه عترت آمده... به لحاظ ایدئولوژیک غرب، ضد توحید است. حالا در روانشناسی، در جامعه‌شناسی، در اقتصاد، در هر چیزی کارآمدی نظام در سطح ایدئولوژیک خودش را نشان می‌دهد نه در سطح استراتژیک چون در سطح استراتژیک که خیلی از این مصادیق می‌تواند در حکومت غیردینی هم شکل بگیرد.

ما ۱۴۰ زیرنظام در جمهوری اسلامی داریم. یکی از آن‌ها نظام مالی است که ربوی است. زیرنظام دوم دانشگاه است که اساس آن تثلیث است. زیرنظام سوم تعلیم و تربیت است که اساس آن تربیت پیاژه‌ای و فرویدی است... از همه بدتر، قوای سه‌گانه حکومت، تثلیثی است. این تقسیم‌بندی قوا به مقننه، مجریه و قضائیه را منتسکیو از پدر، پسر روح القدس گرفته... یعنی در واقع یکی از دلایلی که در جمهوری اسلامی هر کس می‌شود رئیس دستگاه اجرایی کشور، روبروی شخص ولی فقیه می‌ایستد از بازگان و بنی‌صدر تا امروزه آقای هاشمی و خاتمی و احمدی‌نژاد و آقای روحانی، یک مشکل این سیستم این است که مبنای نظام‌سازی آن، قرآنی نیست... ناکارآمدی در بخش ایدئولوژیک یکی از مسائل کلیدی است که به یک شکل جدی ما می‌توانیم آن را حل کنیم.

هرچه کارآمدی بوده برای بخش اسلامی نظام است و هرچه ناکارآمدی است، برای بخش غیراسلامی است. بخش غیراسلامی یعنی بخش لیبرالیستی و کاپیتالیستی. ما در سطح ایدئولوژیک یک کارآمدی داریم. کارآمدی ما هم این بوده که در بخش "لا اله الا الله" ثابت کردیم چه چیزی را نمی‌خواهیم. در سطح ایدئولوژیک به شدت در چهل سال گذشته موفق بودیم. این کارآمدی‌ها را باید ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۵۲۰، ۵۳۰ همین طوری فهرست کرد و مرتب تکرار کرد. یکی از مسائل ما این است. یعنی ماتریون داریم، منبر داریم، باید تا می‌توانیم این کارآمدی نظام را در سطح ایدئولوژیک مشخص کنیم. ما به کفر، به الحاد، کاپیتالیسم و مارکسیسم تهاجم فرهنگی کردیم.

اگر اجازه بدهیم دعوی نظام را از سطح ایدئولوژیک به سطح استراتژیک بیاورند، عین شوروی می‌پاشیم. این است که ما مدعی هستیم الآن ما مقابل این قضیه سند ۲۰۳۰ و این موضوع ازدواج سفید و هم‌باشی و این موارد، جنبش مردمی حلال زاده‌ها را شروع کردیم. الآن بهترین موقع است که ما بگوییم پیامد اسلام این بوده که اگر ما بنز نداریم، هواپیمای ایرباس نداریم، ولی یک مسئله‌ای در فرهنگ ما نهادینه شده است آن هم مسئله حلال‌زادگی است.

در عرصه اقتصادی باید برویم سراغ الگوی اسلامی. ایرانی پیشرفت، نه اینکه برویم سراغ مینارد کینز. مینارد کینز کیست؟ این آدم طرفدار رباست. اساس نظام در نگاه امام راحل و مقام معظم رهبری و مراجع تقلید مبارزه با رباست. اصلاً و اساساً هیچ ربطی به اسلام ندارد.

این دولایه تمایز بین کارآمدی نظام در سطح ایدئولوژیک با کارآمدی نظام در سطح استراتژیک این دو باید تفکیک شود. ما در سطح ایدئولوژیک موفق بودیم، در سطح استراتژیک یک مشکلاتی داشتیم که مسبب آن کسانی بودند که مبتنی بر مباحث و مبانی لیبرالی این کارها را پیاده کردند، آن‌ها باید پاسخگو باشند، نه اینکه آن‌ها بیابند نظام را پاسخگو بدانند. کارآمدی نظام یک بخش عمده آن به فضای روانی برمی‌گردد. ممکن است شما در یک محیط امن احساس ناامنی کنید.

در کشور ما الان این گونه است. در یک محیطی که کارآمدی‌ها بسیار گسترده بوده، حالا آن بخش ناکارآمدی را من قبول دارم، صبح تا شب داریم در مورد آن داد می‌زنیم و انتقاد می‌کنیم، اما در بخش‌های گسترده بوده، اما مردم احساس کارآمدی ندارند. زیرا در یک محیط با نظام کارآمد اما با حس ناکارآمدی زیست می‌کنند تقصیر کیست؟ تقصیر ماست که نتوانسته‌ایم این موضوع را در تریبون‌ها برای مردم روشن کنیم.

نویسنده در مابقی موارد نظام را کارآمد دانسته است، برخی از دلایل کارآمدی نظام را اینگونه شرح داده است:

(۱) تدبیر امام خامنه‌ای در مقابل طرح‌های آمریکایی. (۲) جلوگیری از تجزیه منطقه، دستاورد جبهه مقاومت. (۳) انقلاب اسلامی، تهاجم فرهنگی ما به غرب.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
حسن عباسی	اسلامی‌سازی در تمامی سطوح و بخش‌ها	بخش‌های غیراسلامی نظام، یعنی بخش‌های لیبرالیستی و کاپیتالیستی

مشخصات منبع:

- عباسی، حسن. ۱۳۹۷. «ناکارآمدی؛ عقب نشینی از قله‌ی ایدئولوژی به دامنه‌ی استراتژیک». فصلنامه فرهنگ پویا. شماره ۳۷. بهار ۹۷. صص. ۱۲۴-۱۳۱.

اصول کارآمدی نظام در مسلخ تکنوکرات‌های مرتجع (حسن ابراهیم‌زاده)

حرکت برخی از مسئولان و مدیران کشور به سمت بی‌توجهی به «دین مردم» از یک سو و رویکرد «اشرافی‌گری» از سوی دیگر صدای پای ارتجاعی را که امام خمینی و رهبری معظم انقلاب نسبت به آن هشدار داده بودند به صدا درآورده است. این روزها بی‌توجهی به دین مردم و ظهور مظاهر غربی عصر ستم‌شاهی در جامعه و رویکرد اشرافی برخی مدیران و مسئولان که سبب محسوس شدن شکاف طبقاتی و ارزشی شدن تجملگرایی شده است؛ مردم دیندار و قشر مستضعف به عنوان برپا دارندگان انقلاب و مدافعان اصلی نظام در طول چهاردهه‌ی گذشته را سخت نگران کرده است (ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۷: ۸۵).

امام خمینی با ملاک قرار دادن ارزش‌ها و محور قرار دادن تحول انسانی به نقد نگاه جریان‌های غرب‌گرایی می‌رود که همگام با جریان‌های غرب‌گرا «اسلام‌گرایی» و شاخص قرار دادن «دین و دینداری» در کارآمدی را نفی می‌کنند.

امام خمینی در طول حیات نورانی خود همواره بر تحقق دو اصل عبودیت و عدالت کوشیدند و مسئولان و مدیران را از دور شدن از اصل عبودیت و عدالت بر حذر داشتند و نه تنها این دو اصل را شاخص اصلی کارآمدی نظام بلکه ضامن بقای آن برمی‌شمردند و نادیده گرفتن آن را نوعی بازگشت به جاهلیت نظام پهلوی می‌خواندند (ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۷: ۸۶).

تکنوکرات‌هایی که با برتن کردن لباس ارتجاع بی‌توجه به وصیت امام خمینی و هشدارهای آیت‌الله خامنه‌ای همچنان با به فراموش سپردن شاخص‌های اصلی و محوری کارآمدی نظام، کارآمدی را با معیارها و ملاک‌های نظام سلطه تعریف و براساس آن تعریف‌ها آمارها و ارقام‌هایی را اعلام می‌کنند؛ ملاک‌هایی که نه تنها در تقابل با «بینش توحیدی» و «عدالت اجتماعی» است، بلکه در عرصه‌ی اقتصادی، نظام سرمایه‌داری را فربه‌تر و قشر مستضعف را لاغر نموده است، تکنوکرات‌هایی که با چراغ سبز نشان دادن هایشان در حوزه‌ی سیاست و فرهنگ، معاندان و مخالفان اسلام و انقلاب را هتاک‌تر و جری‌تراز گذشته به میدان آورده است و زمینه‌ی فشارهای بیشتر نظام سلطه به سرکردگی آمریکا را افزون‌تر ساخته است.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
حسن ابراهیم زاده		اسلام‌گریزی دین‌گریزی دور نشدن مسئولین از اصل عبودیت و عدالت تعریف کردن شتخص‌ها اصلی کارآمدی نظام با معیارهای نظام سلطه توسط تکنوکرات‌ها

مشخصات منبع:

- ابراهیم زاده، حسن. ۱۳۹۷. «اصول کارآمدی نظام در مسلخ تکنوکرات‌های مرتجع». فصلنامه فرهنگ پویا. شماره ۳۷. بهار ۹۷. صص ۸۴-۸۷.

پرتگاه اقتصاد، از روی ریل رانت (محسن مومنی)

یکی از عواملی که موجب ناکارآمدی دستگاه اقتصادی نظام و حاکمیت می‌شود، انحصارطلبی و ویژه‌خواری است. که اصطلاحاً آن را رانت و رانت خواری می‌گویند. با گذر زمان، تأثیرات مخرب رانت بر جامعه نیز هر روز بیشتر و بیشتر می‌شود به گونه‌ای که تأثیرات آن تنها محدود به تبعات اقتصادی نمی‌شود، بلکه تبعات آن علاوه بر اقتصاد بر گسترش تورم، فقر، بی‌عدالتی، اختلاف طبقاتی و فساد باعث می‌شود تا افراد خلاق جامعه و متخصصان دست از تولید بردارند؛ در نتیجه گسترش رانت نه تنها موجب افزایش بیکاری شده بلکه ده‌ها و صدها مشکل فرهنگی دیگر همچون افسردگی، ناامیدی، میل به اشرافیگری، طلاق و... را برای جامعه به بار آورد. آثار سوء رانت خواری بر اقتصاد کشورها را اگر بخواهیم فهرست کنیم می‌توان به کاهش بهره‌وری و افزایش تورم، ایجاد فساد، افزایش بی‌کاری، گسترش فقر، افزایش انحصارطلبی در جامعه، از بین رفتن خلاقیت در جوانان، حذف وجدان کاری، دو قطبی شدن جامعه و تقسیم نامناسب درآمدها و در نهایت توسعه فقر و محرومیت و بروز فساد گسترده و فروپاشی نظام سیاسی - اجتماعی حکومت‌ها را می‌توان اشاره کرد. در نهایت اگر بخواهیم اثرات سوء رانت را در یک جمله بیاوریم باید بگوییم: هرچه رانت خواری بیشتر، حرکت جامعه به سمت فروپاشی جامعه سریعتر!

ما ساختار اقتصادی. سیاسی دموکراتیک را از غرب گرفتیم و مشکلات ناشی از ناکارآمدی اقتصاد سیاسی دموکراتیک به ما هم منتقل شد. نمونه‌ی واضح آن این است که وقتی ما یک برنامه‌ی توسعه می‌نویسیم یا لایحه‌ی بودجه تنظیم می‌کنیم، درگیر یک نوع لابی‌های سیاسی اقتصادی می‌شویم. نماینده‌ی راه‌یافته به مجلس باید هزینه‌های قبلی خود را تأمین کند، منافع الان خود را نیز تأمین کند و برای آینده هم طرحی داشته باشد تا دوباره رأی بیاورد. او مجبور می‌شود که با رئیس‌جمهور و وزرا لابی کند تا منابع را به سمت حوزه‌ی انتخابی خودش بکشد. این تلاش‌ها موجب ناکارآمدی برنامه‌ریزی‌ها و ائتلاف منابع می‌شود.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محسن مومنی	نظام عادلانه در توزیع ثروت‌های عمومی به پیشنهاد شهید صدر ایجاد مجلس متخصصان به جای مجلس عام فعلی به پیشنهاد علامه مصباح دوره‌های اخلاق کسب و کار فرهنگی و اخلاق حرفه‌ای برای اصناف	اقتصاد نفتی و اقتصاد مونتازی و عدم شفافیت (اقتصاد دولتی) نظام اقتصادی عاریتی با تقلید از غرب رانت و رانت خواری ناکارآمدی مجلس مشکلات فرهنگی

مشخصات منبع:

- مومنی، محسن. ۱۳۹۷. «پرتگاه اقتصاد، از روی ریل رانت». فصلنامه فرهنگ پویا. شماره ۳۷. بهار ۹۷. ص. ۱۸۵-۱۹۰.

کارآمدی نظام اسلامی در دستیابی به عوامل قدرت ساز (روح الله صنعت کار)

انقلاب اسلامی بر اساس واقعیت‌های عینی و محسوس، موفق و توانمند ظاهر شده است. به عبارتی انقلاب اسلامی در استقرار ارزش‌ها و ساختارهای بنیادین (استقلال سیاسی، امنیت و مردمسالاری) که زیربنای سطوح دیگر توسعه و کارکردهای دیگر نظام سیاسی است، به مراحل قابل قبولی رسیده است.

نگارنده بر این باور است که جمهوری اسلامی بر اساس معیارهایی چون ایجاد امنیت، دور کردن خطر تروریسم و ناامنی، احساس عزت و آزادی و تامین آزادی و عدالت اجتماعی، توسعه و پیشرفت توسط مدیریت عالی توسط رهبری، نظامی کارآمد و رو به توسعه است.

و در نهایت نظام جمهوری اسلامی و همه‌ی گروه‌های دلسوز با یک نگاه و رویکرد امیدوار به آینده باید برای بخش اجرایی، قانون‌گذار و قضایی کشور که بار اصلی رفع مشکلات مردم بردوش آن‌هاست، طراحی روشن و دقیق داشته باشند؛ به ویژه از هم اکنون جریان‌های سیاسی دلسوز نظام باید برای بخش عالی اجرایی کشور و تیم همراه آن، فکر و چاره‌اندیشی کنند و مسیر را برای طراحی و اقدامات تحولی و جهادی خود در بخش اقتصادی آماده کنند.

مشخصات منبع:

- صنعت کار، روح‌الله. ۱۳۹۷. «کارآمدی نظام اسلامی در دستیابی به عوامل قدرت ساز». فصلنامه فرهنگ پویا. شماره ۳۷. بهار ۹۷. صص. ۱۶۷-۱۷۳.

فصل چهارم: بررسی کارآمدسازی نظام سیاسی در سایر مقالات و تحلیل‌ها

مقدمه

در تحلیل مسئله‌ی ناکارآمدی نظام سیاسی ایران مقالات و مصاحبه‌هایی نیز در منابع متفرقه و روزنامه‌های کثیرالانتشار در دسترس بوده است که در این فصل گردآوری شده است. عناوین این مطالب به شرح زیر است:

- ناکارآمدی نظام و تهدیدات بر ضد جمهوری اسلامی ایران (محمدجواد لاریجانی)
- دولت، ناکارآمدی و حذف تشکلهای غیردولتی (علی دهقان)
- مهمترین مشکل کشور چیست؟ (محمود سریع‌القلم)
- دولت مقتدر و کارآمد شرط اصلی توسعه است (محمدتقی دلفروز)
- ناکارآمدی ساختارهای موجود (در ابعاد راهبردی و عملیاتی) و لزوم عارضه‌یابی آن‌ها (سعید خاتمی)
- مشکل اصلی امروز، ناکارآمدی است (احمد زیدآبادی)
- ناکارآمدی دولت فربه (یونس نادمی)
- رمز خروج از دام ناکارآمدی (علی فیضی)

مطالب این فصل به ترتیب تاریخ انتشارشان در مطبوعات مرتب شده‌اند.

فهمیه بهرامی

ناکارآمدی نظام و تهدیدات بر ضد جمهوری اسلامی ایران (محمدجواد لاریجانی)

وقتی که ما به جامعه خودمان می‌رسیم و به تجربه‌ای که در مملکت داری بعد از انقلاب داریم، پدیده‌های مختلفی را می‌توانیم ملاحظه کنیم. پدیده اول نداشتن یک مفهوم درست از کارآمدی نظام است. این، تمام تفکرات ما درباره توسعه را تحت الشعاع قرار می‌دهد.

پدیده دوم که محصول پدیده قبلی است، برنامه‌گریزی دستگاه دولتی ما است. من از آن جا که در جریان برنامه اول و تدوین برنامه دوم بتفصیل بوده‌ام، با اطمینان می‌گویم که برنامه اول و دوم عملاً یک متن کاغذی بوده و هیچ‌یک اجرا و پیگیری نشد. در تلقی ما از کارآمدی نظام سه نکته وجود دارد:

۱. به فهم وضعیت‌ها و اهمیت آن قائل نیستیم. لذا وقت زیادی هم صرف نمی‌کنیم تا دقیقاً وضعیت خودمان را بشناسیم.
۲. ما قائل به استراتژی نیستیم. مملکت داری ما کارپردازانه است. استراتژی یعنی این که ما یک مقاصد عالی داریم و در هر وضعیتی بخشی از این مقاصد قابل حصول است و باید پیاده شود.
۳. نکته سوم مربوط به عملیاتی فکر کردن است. طرح عملیاتی نداریم، لذا درباره مدیر موفق می‌گویند مدیری است که مثل بولدوزر کار می‌کند، که سمبل زور فراوان و دقت کم است.

اشکال در عقب‌افتادگی ما در دانش و تجربه مملکت‌داری است. از این مهم‌تر قائل هم نیستیم که این امر به دانش نیاز دارد، همه معتقدیم سیاستمداران کارکشته‌ای هستیم. باید قبول کنیم که مملکت‌داری هم دانش می‌خواهد و هم فن. باید بپذیریم برای این که بر اساس اسلام یک مملکت‌داری کارآمد تأسیس کنیم و ارائه بدهیم، لازم است زحمت فراگیری دانش و فنی عمل کردن را به خودمان بدهیم.

اگر ما پلورالیسم را علامت توسعه در نظام اسلامی بدانیم، اشتباهی را که اشاره کردم مرتکب می‌شویم و آن این که مفهوم توسعه را در نظام لیبرال به نظام اسلامی گسترش داده‌ایم. پخش افکار در نظام اسلامی ما باید در جهت مقاصد نظام باشد. فکر سکولاریا فکری که می‌گوید دین از سیاست جداست، علیه نظام است و مجاز نیست.

علامت توسعه یافتگی نظام ما این است که بیشترین قلم‌ها در جهت ارزش‌های اسلامی باشد. به این جهت دولت در توسعه سیاسی ناموفق بوده، اگر چه هدف خوبی را دنبال کرده است. اگر دولت بخواهد در توسعه سیاسی موفق شود، باید کارآمدی نظام را نشان دهد. برای شناخت کارآمدی باید مقایسه کنیم ببینیم آیا دولت اکنون امکانات خود را بهتر می‌شناسد و آیا کارشناسان دقیقتر امکانات مملکت را تشخیص می‌دهند یا نه؟ آیا دولت استراتژی‌های دقیق‌تری برای حرکت دارد و آیا کارهای خود را بر اساس برنامه‌های بهتری انجام می‌دهد یا نه؟

در بخش اقتصادی دولت دارای یک چارچوب مشخص و استراتژی عملی برای رشد و توسعه اقتصادی نیست. از سوی دیگر دستگاه‌های اجرایی نیز دارای گرایش‌های مختلفی هستند و هر کدام به نحوی تصمیمات اقتصادی را تحت تأثیر گرایش‌های سیاسی خود قرار می‌دهند. برخی از این جریان‌ها کنترل دولت را افزایش می‌دهند و برخی دیگر نیز تمایل دارند این کنترل کاهش پیدا کند. تعلق در برخورد با فساد گاهی از سرخیرخواهی است، چرا که حمایت‌کنندگان فکر می‌کنند گردنه‌های حمایت از مصرف‌کننده را مورد حمایت قرار می‌دهند، اما در عمل این گردنه‌ها به گردنه‌های باج‌گیری و فساد تبدیل شده است. نباید با مفسدان با خشن‌ترین حالت برخورد کرد. مهم آن است که بسیاری از مفاسد شفاف شود.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمدجواد لاریجانی	فراگیری دانش و فنی عمل کردن ایجاد یک سیستم کنترلی شدید و منظم مشارکت مردم	نداشتن یک مفهوم درست از ناکارآمدی
		برنامه‌گریزی دستگاه‌های دولتی
		عدم واقع‌نگری و نگرش آرزومندان به آینده
		قائل نبودن به استراتژی
		نداشتن طرح عملیاتی
		پلورالیستی عمل کردن دولت در زمینه اشاعه افکار
		اقدام برخی روزنامه‌ها خلاف امنیت ملی
تأثیر گرایش‌های سیاسی بر تصمیمات اقتصادی		
		تعلل در برخورد با فساد

مشخصات منبع:

● لاریجانی، محمدجواد. ۱۳۸۵. «ناکارآمدی نظام و تهدیدات بر ضد جمهوری اسلامی ایران». مجله اندیشه حوزه. شماره ۳۱. ۱۳۸۵/۵/۲۰

دولت، ناکارآمدی و حذف تشکلهای غیردولتی (علی دهقان)

می‌توان گفت گوشواره‌های متضاد اصلی‌ترین ویژگی اقتصاد ایرانی را شکل داده‌اند؛ چون این نوع از دولتمداری همراه شده است با پزهای لیبرالیستی از اقتصاد که به هیچ وجه قابل جمع شدن با ایدئولوژی یا هنجارمحوری موجود در اقتصاد ایرانی نیستند. به نظر می‌رسد که دیگ حلیم اقتصاد ایرانی آشفتگی را بیشتر از توان خود تجربه می‌کند. فضای امروز اقتصاد ایران بهترین مثال برای این ماجرا است. از یک سو ابراقتداری اقتصاد دولتی و گسترش ایدئولوژی گرایی در اقتصاد، فضای کسب و کار را بیش از هر زمان دیگری مرداب گونه کرده است و از سوی دیگر اما دولتی‌ها در کورسی نفسگیر در پی آن هستند تا هر چه بیشتر ارقام مربوط به واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش خصوصی را افزایش دهند.

از روزگاران کلاسیک تا به امروز یک اصل در اقتصاد کشورهای توسعه یافته و یا رو به توسعه وجود داشته است (و مدام تقویت شده است) و آن هم اینکه ارزش افزوده در محدوده عوامل تولید بیشتر بر محوریت انسان شکل می‌گیرد تا سایر عناصر تولید. ولی در ایران این رابطه کاملاً نمایی عکس دارد؛ به نحوی که تا امروز همواره سهم انسان در کمیت ارزش افزوده ناچیز جلوه داده شده است و بیشتر عواملی دیگر با تابلوی عناصر اصلی تولید معرفی شده‌اند (مخصوصاً اربابان و سلاطین اقتصادی). در ایران، وقت و سرمایه زیادی از دولت صرف مبارزه یا دولتی کردن تشکلهای مستقل می‌شود تا حدی که حتی لغات و واژه‌ها نیز ماهیتی خطرناک پیدا می‌کنند. درست مثل کلمه سندیکا که این روزها استفاده از آن (فارغ از مفهوم واقعی‌اش) گناهی نابخشودنی تلقی می‌شود و نحوه برخورد با آن می‌تواند نماد خوبی برای جایگاه نهادهای غیردولتی در بساط اقتصاد دولتی ایران باشد. این در حالی است که تحلیلگران در کشورهای توسعه یافته با استفاده از آمار و اطلاعات بارها ثابت کرده‌اند که در واقع تشکلهای غیرمستقل به سبب آنکه حضور مشارکتی انسان را در دایره تولید (از تولید فکر تا تولید صنعتی) تقویت می‌کنند، نقش به‌سزایی در جلوگیری از ابتدال اقتصادی، رشد ارزش افزوده و بهینه شدن توان رقابت ایفا می‌کنند.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
علی دهقان		تضاد میان ایدئولوژی اقتصاد دولتی و رقابت بر سر خصوصی سازی فراموش شدن عنصر انسان در اقتصاد مقابله با تشکلهای غیردولتی در اقتصاد

مشخصات منبع:

- دهقان، علی. ۱۳۸۷. «دولت، ناکارآمدی و حذف تشکلهای غیردولتی». روزنامه اعتماد ملی، شماره ۶۸۲. ۸۷/۴/۱۱، صفحه ۶.

مهمترین مشکل کشور چیست؟ (محمود سریع القلم)

علت‌العلل ناکارآمدی در ایران، فقدان ارتباطات بین‌المللی است. اول شرط توسعه یافتگی این است که همه بپذیرند، سیستم‌سازی مبنای تحول است. شاید برای دستیابی به یک تحلیل علمی، سیستماتیک، واقع‌بینانه و منصفانه از مسائل کشور، مقایسه آن با شاخص‌های کشورهایمانند ترکیه، امارات، کره جنوبی، سنگاپور، مالزی و اندونزی مناسب‌ترین روش باشد.

اگر ریشه مشکلات را در ناکارآمدی بدانیم که صدها مصداق می‌توانیم برای آن مطرح کنیم، پس باید پرسیم علت‌العلل ناکارآمدی ایران در کدام عنصر و عامل قابل جست‌وجو است؟ علمی و منطقی است که در اتاق فکر کانونی کشور، پاسخ‌های

متعددی به این سوال داده شود. طی ۲۶ سال گذشته، به یک پاسخ در رابطه با این سوال، پایبندی علمی و استدلالی داشته‌ام: علت العلل ناکارآمدی در ایران، فقدان ارتباطات بین‌المللی است.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمود سریع‌القلم		فقدان ارتباطات بین‌المللی فقدان نگرش سیستمی

مشخصات منبع:

- سریع‌القلم، محمود، «مهمترین مشکل کشور چیست؟». روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۳۰۵، ۲۰۹۳/۷/۲، صفحه ۶

دولت مقتدر و کارآمد شرط اصلی توسعه است (محمدتقی دلفروز)

در ایران ساخت اقتصادی ما رانتی است که بر تمام وجوه سیاست و اقتصاد ما تاثیر می‌گذارد. در عرصه سیاست باعث می‌شود دولت از طبقات مستقل شود اما دولت در عین استقلال نسبی از طبقات به واسطه ایدئولوژی عدالت طلبانه انقلاب و به واسطه ماهیت رانتی‌اش، یک تعهد ضمنی به طبقات (به ویژه طبقات فرودست) نیز دارد که منافع حداقلی آن‌ها را تامین و در عوض رضایت و وفاداری آن‌ها را جلب کند. کلا دولت در کشور ما و دیگر کشورهایی که از درآمدهای رانتی برخوردارند توزیع محور می‌شود. این امر باعث افزایش فساد اقتصادی و رانت‌خواری و کاهش بهره‌وری و عدم توجه به تولید و عدم تلاش برای افزایش بهره‌وری و اساساً عدم نیاز دولت به ایجاد تغییرات اقتصادی ساختاری شده است.

سازوکار انتخابات قدرت را به طور مرتب بین جناح‌های مختلف دست به دست می‌کند و شاهد پراکندگی قدرت بین نهادهای تاثیرگذار نیز هستیم و این از تمرکز قدرت تصمیم‌گیری در دست دولت جلوگیری می‌کند و تا حد زیادی انسجام و تداوم سیاست‌ها را کاهش می‌دهد.

لازم به ذکر است که مالکیت دولتی یا شبه‌دولتی به خودی خود امر مذمومی نیست. در تایوان بخش بزرگی از اقتصاد و صنایع خیلی بزرگ دولتی بود. اما چون دولت کارآمد بود، این بخش هم کارآمد بود. اما در ایران بخش بزرگ اقتصاد دولتی ما یک بخش دولتی ناکارآمد وابسته به نفت و رانت‌هاست. یعنی دولت ناکارآمدی شرکت‌های دولتی و شبه‌دولتی را با تزریق رانت پوشش می‌دهد و این بنگاه‌ها در یک محیط غیررقابتی فعالیت می‌کنند، مثل صنایع خودروسازی ما. بنیادهای ما چون به لحاظ حقوقی مستقل هستند، حتی به دولت پاسخگو نیز نیستند و مالیات هم نمی‌دهند. بخش خصوصی ما توان رقابت با این دو بخش را ندارد و تا الان نیز نتوانسته جان بگیرد.

بحث ما ناظر بر کارآمدی دولت است. اوانز در پاسخ به کسانی که می‌گفتند دولت مانع توسعه می‌شود، می‌گوید کشورهای توسعه نیافته نه از دیوان‌سالاری بلکه از نبود دیوان‌سالاری واقعی رنج می‌برند. بنابراین اگر از دولت سخن می‌گوییم، مرادمان دولت کارآمد، شایسته‌سالار و دارای ظرفیت نهادی است.

در ایران قانون کم‌ندارییم بلکه در اجرای قانون ضعف داریم که این نشانه ضعف دولت و دیوان‌سالاری است. دولت مقتدر شرط ضروری توسعه است. حتی اگر از منظر جامعه‌محوری و لیبرالیسم هم به قضیه نگاه کنیم، می‌بینیم که دولت ضعیف نمی‌تواند مالکیت خصوصی را تضمین کند. دولتی که توان اتخاذ و اعمال سیاست‌هایش را ندارد، نمی‌تواند مالکیت خصوصی را تضمین کند. در غرب یک دولت مقتدر توانسته مالکیت خصوصی و آزادی مبادله را تضمین کند و سرمایه‌داران با اطمینان

خاصی دست به فعالیت بزنند. بنابراین یک دولت مقتدر و کارآمد اما نه مستبد نیاز داریم.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمدتقی دلفروز	نبود دیوان سالاری واقعی	ساخت اقتصادی رانتهی و افزایش فساد و رانت خواری و کاهش بهره‌وری و عدم توجه به تولید و عدم تلاش برای افزایش بهره‌وری و اساساً عدم نیاز دولت به ایجاد تغییرات اقتصادی ساختاری
		پراکندگی قدرت بین نهادهای تاثیرگذار
		بی قدرتی بخش خصوصی نسبت به دولت رانتهی و نهادهای اقتصادی غیرپاسخگو
		نبود دیوانسالاری واقعی و عدم اجرای قانون

مشخصات منبع:

- دلفروز، محمدتقی. ۱۳۹۳. «دولت مقتدر و کارآمد شرط اصلی توسعه است». روزنامه اعتماد، شماره ۳۱۳۷. ۹۳/۱۰/۳، صفحه ۷.

ناکارآمدی ساختارهای موجود (در ابعاد راهبردی و عملیاتی) و لزوم عارضه‌یابی آن‌ها (سعید خاتمی)

ما می‌توانیم تمامی ضعف‌های ساختاری موجود را به راحتی به عواملی همچون وجود رکود اقتصادی، حاکمیت اقتصاد دولتی در کشور و... مرتبط دانسته و بدون کوچک‌ترین ریشه‌یابی در انتظار گذر به دوران مثلاً رونق اقتصادی غیر واقعی گذشته (که عمدتاً متأثر از درآمدهای سرشار نفتی بوده) به سر برسیم یا یک بار برای همیشه و به صورت اساسی در خصوص ریشه‌یابی معضلات ساختاری جاری در ارکان مختلف اقدام کنیم. در همین راستا نقش مشاوران و مدیران متخصص در حوزه‌های راهبردی، مدیریتی و سازمانی را چگونه می‌توان ارزیابی کرد؟ آیا به راستی متخصصان این حوزه‌ها، رسالت خود را به درستی به انجام رسانیده‌اند یا آن‌ها نیز عرضه خدمات خود را متأثر از فضای یک کسب و کار تجاری صرف قلمداد کرده و مسوولیتی فراتر از آن برای خود متصور نشده‌اند؟

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
سعید خاتمی	تلاش صادقانه و منصفانه از قشر مشاوران و مدیران متخصص در حوزه‌های مختلف	ضعف‌های رویکردی و بینشی مسوولان و متخصصان ذی ربط
		نواقص مرتبط با نحوه طراحی و پیاده‌سازی و استقرار سیستم‌ها و مدل‌ها
		جذب متخصصان مربوطه در راستای تعیین و اجرای سیاست‌ها و استراتژی‌های علمی و عملی، بیشتر به منظور تمکین و اجرای سیاست‌های مصلحت‌اندیشانه و از پیش تعیین شده دستوری بوده است
		بی‌مسئولیتی مشاوران و مدیران متخصص در حوزه‌های راهبردی، مدیریتی و سازمانی و تجاری دیدن عرضه خدمات

مشخصات منبع:

- خاتمی، سعید. ۱۳۹۶. «ناکارآمدی ساختارهای موجود (در ابعاد راهبردی و عملیاتی) و لزوم عارضه‌یابی آن‌ها». روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۴۰۹۵. ۹۶/۴/۲۶. صفحه ۶.

مشکل اصلی امروز، ناکارآمدی است (احمد زیدآبادی)

مشکل اصلی امروز ناکارآمدی است. مجموعه تناقض‌هایی که ساختار قدرت موجود دارد، موجب این ناکارآمدی شده است. برای حل این مشکل اول نیاز داریم ساختمان سیستم اجرائی را «بازسازی بنیادین» کنیم. برای این هم تنها یک راه وجود دارد و آن ایجاد یک مشارکت گسترده سیاسی در جهت آفریدن یک امید بزرگ و جوشش حرکتی زنده و جدید است.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
احمد زیدآبادی	بازسازی بنیادین سیستم اجرائی با مشارکت گسترده‌ی سیاسی	مجموعه تناقض‌ها در ساختار قدرت موجود

مشخصات منبع:

- زیدآبادی، احمد. ۱۳۹۶. «مشکل اصلی امروز، ناکارآمدی است». روزنامه شرق، شماره ۳۱۰. ۹۶/۱۲/۲۳. صفحه ۶.

ناکارآمدی دولت فربه (یونس نادمی)

شاید بتوان بزرگ‌ترین مشکل دولت بزرگ را انحصاری کردن بسیاری از بخش‌های تولیدی و بازارهای کشور دانست. به بیان دیگر دولت بزرگ دشمن شماره یک فضای رقابتی در کشور بوده و عملاً با محدودسازی فضای رقابتی به خلق رانت و تقویت انحصار در بخش‌های ریزو درشت اقتصاد ایران منجر شده است که عملاً حاصلی جز ناکارآمدی اقتصادی و اتلاف منابع نداشته است.

استخدام چندین میلیون کارمند برای جمعیت فعلی کشور به معنای ناکارآمدی شدید ساختار اداری و بروکراسی دولتی است که آمار مفید ساعات کار را تا کمتر از یک ساعت و شاید چندین دقیقه کاهش داده است. در واقع بازدهی نهایی کارمندان بخش دولتی سال‌هاست که منفی شده و بهای آن بلعیدن روزافزون بودجه در مقابل کاهش کارایی و کیفیت خدمات دولتی بوده است. بخش قابل توجه استخدام‌ها در این بخش نیز نه بر اساس ضابطه که بر اساس رابطه شکل گرفته و این خود بر تشدید ناکارآمدی آن افزوده است. به جای حرکت به سمت دولت الکترونیک هر چه بیشتر به سمت بروکراسی طویل و ناکارآمد سنتی حرکت کرده ایم. هر سال نیز دولت ناگزیر به افزایش حقوق و دستمزد کارکنان و بازنشستگان دولتی است که به ماریپیچ دستمزد-قیمت نیز دامن می‌زند. دولت مالیات تورمی ایجاد می‌کند تا بتواند افزایش حقوق کارکنان را تامین کند و افزایش حقوق کارکنان بدون داشتن بهره‌وری موجب مازاد تقاضا در بازارها شده و از طریق تورم فشار تقاضا به تورم منجر می‌شود و دولت نیز دوباره دست به دامن مالیات تورمی شده تا بتواند افزایش حقوق سال بعد کارکنان را تامین کند.

تخصیص بودجه به پروژه‌ها بر اساس چانه‌زنی نمایندگان مجلس فاصله بسیار زیادی با مبحث تخصیص بهینه منابع دارد و از قبل چنین تصمیمات ناکارآمدی است که دریاچه ارومیه خشک می‌شود، مشکل ریزگردهای غرب کشور بحران آفرین می‌شود و بحران خشکسالی و آب کشور به مرحله خطرناکی نزدیک می‌شود. آنچه در تصمیمات دولتی نیز مشاهده می‌شود عدم پاسخگویی نسبت به تبعات تصمیم‌گیری‌هاست.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
یونس نادمی	چابک‌سازی دولت و خروج از بنگاه داری و ایجاد فضا برای بخش خصوصی	انحصاری کردن بسیاری از بخش‌های تولیدی و بازارهای کشور
	فناوری اطلاعات و دولت الکترونیک	حرکت به سمت بوروکراسی طولیل و ناکارآمد سنتی
یونس نادمی	شفافیت عملکرد و بودجه دولت	انحصاری کردن فعالیت‌های مهم اقتصادی و ایجاد رانت عظیم موجب تقویت فرآیندهای رانت جویی و عدم شفافیت اقتصادی و فسادهای اداری شده
	مطالعه دقیق ارزیابی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی پروژه‌ها	تخصیص بودجه به پروژه‌ها بر اساس چانه زنی نمایندگان مجلس خلق رانت و تقویت انحصار در بخش‌های ریزو درشت اقتصاد ایران با محدودسازی فضای رقابتی توجه به رابطه به جای ضابطه در استخدام‌ها اشتهای بالای دولت به افزایش مخارج خود با اتکا به درآمدهای نفتی عدم پاسخگویی نسبت به تبعات تصمیم‌گیری‌ها

مشخصات منبع:

● نادمی، یونس. ۱۳۹۷. «ناکارآمدی دولت فربه». روزنامه اعتماد، شماره ۴۰۸۳. ۹۷/۲/۱۹. صفحه ۱.

رمز خروج از دام ناکارآمدی (علی فیضی)

تا زمانی که سیاست‌گذار در موضع همه‌دانی باشد اساساً در ابتدا وجود هر گونه مساله‌ای را انکار خواهد کرد؛ چراکه سوگیری تایید، چشم‌های او را بر واقعیت جامعه بسته است. برنامه‌های سیاستی که بدون فهم دقیق مساله و شواهد معتبر، تنها بر مبنای شنیده‌های جسته‌گریخته و شهود گمراه کننده سیاست‌گذار تدوین شده‌اند، طبیعتاً نمی‌توانند کمکی برای حل مسائل جامعه دست کم در درازمدت باشند. درنهایت اما از زاویه چشمان باز، بسته سیاست‌گذار نتیجه این سیاست‌ها حتماً همواره اثربخش و کارآمد خواهد بود؛ چراکه او اساساً تاب و توان دیدن شکست برنامه‌ریزی‌های شهودی خود را ندارد که خود به بحرانی دوباره، دیریا زود، منجر می‌شود. به این ترتیب به نظر می‌رسد ما در چرخه معیوب «بحران»، «همه چیزدانی»، «ندیدن»، «سیاست‌گذاری بدون مبنای نظری» و «برنامه‌ریزی بدون اولویت» و درنهایت دوباره «بحران» گرفتار شده‌ایم. مهم‌ترین گام برای خروج از دام ناکارآمدی سیاست‌ها به نظرم پذیرش ندانستن (ایگنوراموس) است. به این ترتیب دریچه‌ها برای یادگیری و تجربه‌آموزی گشوده می‌شود و می‌توان مشاهده‌های جزئی از واقعیت را با ابزارهای دقیق ریاضی آن چنان به هم پیوند داد که به نظریه‌ای برای بهبود مساله موجود بینجامد.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
مهدی فیضی	پذیرش ندانستن (ایگنوراموس)	چرخه معیوب «بحران»، «همه چیزدانی»، «ندیدن»، «سیاست‌گذاری بدون مبنای نظری» و «برنامه‌ریزی بدون اولویت»

مشخصات منبع:

● فیضی، مهدی. «رمز خروج از دام کارآمدی». روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۴۳۸۳. ۹۷/۵/۳. صفحه ۱

فصل پنجم: نظریه‌های موید کارآمدی نظام سیاسی

مقدمه

در میان مجموعه مقالاتی که به بحث از کارآمدی یا ناکارآمدی نظام سیاسی ایران می‌پردازند، رویکردی را می‌توان تمییز داد که هرگونه ناکارآمدی ساختاری در نظام سیاسی را نفی کرده و از منظرهای گوناگون بر کارآمدی روزافزون نظام تاکید می‌ورزد. گرچه درون این رویکرد نیز طیفی از دیدگاه‌ها قابل تشخیص است، اما مخرج مشترک آن‌ها رد هرگونه مولفه‌ی بنیانی در ناکارآمدی نظام جاری و تاکید بر ابعاد کارآمدی آن است. شماری از مقالات با این رویکرد در نشریه «فرهنگ پویا» مورد بررسی قرار گرفتند. مجموعه مقالات باقی‌مانده از منابع دیگر که در این فصل معرفی می‌شوند، به این شرح هستند:

- کارآمدی حکومت ولایی، کارآمدی حکومت دینی، ناکارآمدی نظام (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها)
- کارآمدی نظام اسلامی (محمود فتحعلی)
- شاخص‌های ناکارآمدی (روزنامه کیهان)
- تلاش دشمنان و دوستان نادان برای القای ناکارآمدی نظام سیاسی (محمدتقی مصباح یزدی)

فهمیه بهرامی

کارآمدی حکومت ولایی، کارآمدی حکومت دینی، ناکارآمدی نظام (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها)

منظور از کارآمدی، چگونگی تحقق آن و حدود اهمیت و ارزش‌گذاری درباره آن است. به عنوان مثال آیا برای ما کارآمدی در جهات مادی، از چنان اهمیتی برخوردار است که برای رسیدن به آن بتوان اصول و ارزش‌ها را زیر پا نهاد و همچون استعمارگران، به استثمار و ستم ملل دیگر پرداخت و بدین وسیله رفاه عمومی پدید آورد یا نه؟ به طور حتم در نگاه ارزشی اسلام چنین چیزی روا نیست و پذیرش پاره‌ای از مشکلات مقبول تر است. بر خلاف مبانی ارزشی سودانگاران در یوتیلیتاریانیسم غربی. با وجود تمامی مشکلات موجود، نظام ما نسبت به سال‌های قبل از انقلاب و سایر کشورهایی که در وضعیت مشابهی با کشور ما هستند دوران گذار و سازندگی و جنگ تحمیلی، محاصره‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی و... را پشت سر می‌گذارند، در وضعیت بسیار مناسب‌تری قرار دارد؛ هر چند تا رسیدن به حکومت عدل الهی و تحقق خواسته‌های مشروع مردم، راه طولانی در پیش داریم. از طرف دیگر به نظر ما یکی از عوامل عمده در وجود پاره‌ای از مشکلات جامعه، عدم اجرای کامل اصول و قوانین اسلامی است.

مشخصات منبع:

- سایت پرسمان (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها)

<http://www.siasi.porsemani.ir/node/2442>

کارآمدی نظام اسلامی (محمود فتحعلی)

با مقایسه‌ی وضع کشور در بخش‌های مختلف با قبل از انقلاب و نیز کشورهای دیگر و امکانات آنها، می‌توان به دست آورد که آیا این نظام اسلامی موفق بوده است یا نه. این امر مورد قبول است که در نظام جمهوری اسلامی نیز مثل همه نظام‌ها مشکل‌ها و کمبودهایی به چشم می‌خورد که باید آنها را با توجه به مقدار امکانات و حجم موانع موجود بر سر راه این نظام مورد ارزیابی قرار داد. در اسلام چه مکانیزم‌هایی برای کارآمدسازی نظام سیاسی پیش‌بینی شده است؟

۱. اسلام دینی جامع است و همه شئون حیات انسان را در بر می‌گیرد و اگر بخواهیم درباره کارآمدی آن بحث کنیم، لازم است، دست کم، مهمترین ابعاد این دین را بررسی و اصول، احکام، و مؤلفه‌های هر یک را بیان کنیم. از این رو، نخست به جهان‌بینی، نظام ارزشی و اهداف اسلام اشاره می‌کنیم و سپس برخی از عناصری را که موجب کارآمدی نظام اسلامی می‌شوند، توضیح می‌دهیم.

اصول جهان‌بینی اسلام (یعنی توحید، نبوت (امامت)، و معاد، مبدأ، مقصد، و مسیر حرکت جهان و انسان را به دقیق‌ترین، کامل‌ترین و جامع‌ترین شکل بیان کرده و در کتاب‌های فلسفی و کلامی این ادعا به خوبی تبیین و مستدل شده است. طبیعی است که از چنین جهان‌بینی‌ای، دقیق‌ترین و کامل‌ترین و جامع‌ترین نظام ارزشی شکوفا شود.

نظام ارزشی اسلام به دلیل ویژگیهای ذیل از بالاترین کارآمدی برخوردار است:

(۱) مطابقت با فطرت و نیازهای انسان

(۲) جامعیت

(۳) هماهنگی و سازگاری

(۴) جهان شمولی و زمان شمولی

(۵) انعطاف‌پذیری در عین ثبات

(۶) واقع‌گرایی

(۷) اعتدال

مشخصات منبع:

● فتحعلی، محمود. «کارآمدی نظام اسلامی». مجله صباح. شماره ۱۱ و ۱۲. بهار و تابستان ۱۳۸۳

شاخص‌های ناکارآمدی

در این مقاله ضمن تشریح مفهوم کارآمدی، بیان شده که کارآمدی هر نظام سیاسی و حکومتی در چهار سطح و لایه سنجیده می‌شود: ۱- ایده‌ها، آرمان‌ها و باورها ۲- ساختارها و قوانین و مقررات ۳- کارگزاران و مجریان ۴- رفتارها و تاثیرات و پس از تشریح هر یک از این سطوح، در پایان چنین نتیجه گرفته شده:

بر اساس شاخص‌های چهارگانه، نظام مقدس جمهوری اسلامی از بدو شکل‌گیری و پیروزی بر نظام ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی و به رغم تمامی تلاش‌های مذبح‌خانه دشمنان شرق و غرب، توانسته است چالش‌های پیش‌رو را یکی پس از دیگری از میان بردارد و هر روز بر توانمندی‌ها و اقتدار خود بیفزاید.

مشخصات منبع:

● «شاخص‌های ناکارآمدی». روزنامه کیهان، شماره ۲۱۸۴۵ به تاریخ ۹۶/۱۱/۲۶، صفحه ۶

تلاش دشمنان و دوستان نادان برای القای ناکارآمدی نظام سیاسی (محمدتقی مصباح یزدی)

برای ترسیم یک نظام ایده آل و واقع بینانه برای چنین جامعه‌ای، باید نظامی را در نظر بگیریم که در صورت اجرای درست آن، اکثریت مردم به حد متوسط خواسته‌هایشان برسند. یعنی نه خواسته‌های مادی محض و نه اهداف معنوی محض، هیچ یک به تنهایی هدف نظام نباشد. بر این اساس معیار کارآمدی نظام اسلامی این است که حداقل تأثیرش در سعادت ابدی انسان لحاظ شود و اگر آخرت به عنوان تنها هدف در نظر گرفته نمی‌شود، حداقل تأثیر نظام بر آخرت مردم فراموش نشود.

اکثریت مردم خواستار این هستند که در عین برخورداری از زندگی متوسط مادی، به سعادت آخرتشان نیز برسند، این توقع زیادی نیست؛ اما آنچه سبب شده تا موضوع کارآمدی نظام به یک مسئله مورد بحث در مجامع و همایش‌های مختلف تبدیل شود این است که کسانی تصور کرده‌اند که اگر این نظام به عنوان یک نهاد و سیستم قانونمند، دارای قوانین و مقررات مناسبی بود، می‌بایست تاکنون اهداف آن تحقق یافته باشد؛ در حالی که چنین نشده و این امر ناشی از نقص قوانین است.

باید توجه داشته باشیم که قانون مناسب، به تنهایی نمی‌تواند سبب تحقق اهداف شود؛ چون قانون فقط نوشته‌ای روی کاغذ است و آنچه قانون را در خارج محقق می‌کند مجری آن است که باید بدون مسامحه و در نظر گرفتن منافع شخصی قانون را اجرا کند. در مرحله سوم نیز باید شرایط لازم برای پذیرش اعمال قانون در جامعه فراهم شود، تا توده مردم، حد متوسطی از ارزش‌های حاکم بر قانون را بپذیرند و آن را مطالبه کنند؛ نه آنکه به بهانه پرهیز از تحجر و عقب ماندگی، تن به اجرای سندهای غربی در مدارس بدهند!

اگر گفته می‌شود اسلام ضامن تحقق اهداف فطری و انسانی ماست، این در صورتی است که هم مجریان، صالح باشند، هم مردم آن را مطالبه کنند. لازمه این امر آن است که هم متصدیان صالح در جامعه رشد کنند، هم مردم در انتخاب‌هایشان صالح‌ترین فرد را انتخاب کنند.

نویسنده	راهکار	علل ناکارآمدی
محمدتقی مصباح یزدی	قوانین مناسب (اسلام به مثابه بهترین قانون) مجریان صالح قوانین ایجاد شرایط پذیرش قانون	بی توجهی به قوانین اسلام مانند ربا و... تأثیرپذیری از اندیشه غربی در وضع قوانین و سکولاریسم

مشخصات منبع:

- مصباح یزدی. محمدتقی. «تلاش دشمنان و دوستان نادان برای القای ناکارآمدی نظام سیاسی». روزنامه کیهان، شماره ۲۱۹۴۵ به تاریخ ۹۷/۴/۱۴، صفحه ۱۰

فاز سوم
تحلیلی بر کارآمدسازی نظام سیاسی در ایران
با تکیه بر مطالعات و پژوهش های انجام شده

پژوهشگران: حسین موسوی، سمانه سهرابی، فهیمه بهرامی

ناظر: کمال رضوی

ویراستار: راضیه شیخ رضایی

مجری: مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه

